

ราชธรรมนำชีวิ

กระทรวงศึกษาธิการ

ราชธรรมนำชีวิ

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ราชธรรมนำชีวี

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์แจกสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-268-9873

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๔ ถนนลาดพร้าว เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

นายวิชัย พยัคฆ์โส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๔๔

๑๗๐.๗ สถาบันภาษาไทย.

ส-ร ราชธรรมนำชีวี : ปราณี ปราบริปู และอำไพพรรณ น้อยหนู-
จัตรัส บรรณาธิการ. --กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔.

๑๓๔ หน้า : ภาพประกอบ ; ๒๑ ซม.

ISBN 974-268-9873

๑. จริยศึกษา ๒. ชื่อเรื่อง

คำนำ

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พสกนิกรในโอกาสต่างๆ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในทุกข์สุขของราษฎรและความมั่นคงของประเทศไทยแล้ว ยังทรงเห็นความสำคัญยิ่งของคุณธรรม มีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทยยึดถือและประพฤติปฏิบัติอย่างมั่นคงเพื่อความปึกติสุขของบุคคล สังคม และชาติบ้านเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ด้วยความตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณและความปรารถนาที่จะให้ครู นักเรียน และประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสศึกษาซาบซึ้งในคุณธรรมที่พระราชทาน อันจะน้อมนำให้เกิดการปฏิบัติชอบต่อไป กรมวิชาการจึงได้จัดทำหนังสือ เรื่อง ราชธรรมนำชีวิต ขึ้น โดยอัญเชิญหัวข้อคุณธรรม ๙ ประการ มาประพันธ์เป็นบทร้อยกรองประเภทต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำเนื้อหาอธิบายลักษณะของคำประพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ด้วย

หัวข้อคุณธรรมทั้ง ๙ ประการ ได้แก่ พากเพียรอดทน เสริมสร้างคนดี รู้รักสามัคคี มีน้ำใจ ใฝ่ประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต เศรษฐกิจพอเพียง เรียงร้อยไมตรี และหวังดีมีเมตตา ซึ่งอัญเชิญมาประพันธ์เป็นบทร้อยกรองนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดร้อยเรียงเป็นหัวข้อขึ้นจากสารัตถะของคุณธรรมตามพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส โดยเห็นว่าเป็นเรื่องที่ควรเน้นและเชิญชวนให้ทุกฝ่ายในสังคมร่วมกันรณรงค์เผยแพร์ให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อแก้ปัญหาภาวะวิกฤตด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมให้คืนสู่สันติสุข เมื่อกรมวิชาการจัดพิมพ์หนังสือนี้ก็ได้รับอนุเคราะห์ด้านต่างๆ อย่างดียิ่งจากสำนักงานดังกล่าว

หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้และมีคุณค่าสำคัญประดับไว้ในวง
วรรณกรรมด้วยความร่วมมือร่วมใจจากนักประพันธ์ ผู้เป็นมิตรและศิษย์
ของศาสตราจารย์รัฐปะนีย์ นาครทรรพ ผู้เป็นปูชนียาจารย์ด้านภาษาไทย
คนหนึ่ง ท่านมีความสามารถในการประพันธ์ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์
ทั้งด้านภาษา และวัฒนธรรมไทย ความพร้อมเพรียงร่วมกันจัดทำหนังสือนี้
จึงเป็นเรื่องที่พึงสรรเสริญยิ่ง

กรมวิชาการขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม-
แห่งชาติ ศาสตราจารย์รัฐปะนีย์ นาครทรรพ พร้อมทั้งมิตรและศิษย์
ของท่านมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านหนังสือนี้จะได้รับ
คุณค่าสมเจตนาarmi

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

	หน้า
น้ำพระทัย ๓ อาหารทรงสอนคุณธรรม	๒
พากเพียรอดทน	๖
เสริมสร้างคนดี	๑๖
รู้จักสามัคคี	๓๐
มีน้ำใจ	๓๘
ไฟประหยัด	๕๐
ชื่อสัตย์สุจริต	๖๐
เศรษฐกิจพอเพียง	๗๐
เรียงร้อยไมตรี	๘๐
หวังดีมีเมตตา	๙๒
ภาคผนวก	
กลวิธีร้อยกรอง	๑๐๑
รายชื่อและที่อยู่ผู้ประพันธ์	๑๒๔

สดุดีอาศิรวาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ผู้ทรงมอบแนวคุณธรรมสำหรับประชาชนชาวไทย

กลอนสุภาพ

มิ่งมหาบารมีจักรีรัช
องค์กษัตริย์ทรงธรรมนำสยาม
ลุ่มมัยองค์นวมินทร์บดินทร์นาม
พระภูมิพลครองคามรุงจำเริญ
ห้าสิบหกปีดำรงทรงครองราชย์
ไทยคงชาติอิสรำน่าสรรเสริญ
งานพัฒนาทรงปรับเปลี่ยนเพียรดำเนิน
ให้พลัดเพลินผ่องใสไปทุกชน
เปลี่ยนความร้อนแห้งแล้งแห่งแผ่นดิน
มลายสิ้นสุขสำแดงทุกแห่งหน
ชีพชื่นฉ่ำเพราะทรงธรรมบันดาลดล
ไทยผ่านพ้นวิกฤตร้ายห่างหายไป
ทรงมอบแนวคุณธรรมราชดำรัส
ทรงปฏิบัติให้รู้เช่นเป็นไฉน
ให้ชาวไทยมีชีวิติไทย
น่ายกใจน้อมตามในยามนี้
เพื่อชีพพพันทนทุกข์สุขสันต์
จนมีวันเลิศล้ำนำวิถิ
เทิดพระคุณมิ่งมหาบารมี
คุณธรรมนำชีวิตร้อยกรอง

ความพากเพียรอดทนก่อผลเลิศ
เสริมสร้างคนดีเกิดสรรสนอง
รู้จักสามัคคีไว้ให้คงครอง
มีน้ำใจตั้งพี่น้องให้แบ่งปัน

หมั่นฝึกฝนตนไว้ใฝ่ประหยัด
คงชื่อสัตย์สุจริตประสิทธิ์สรรพ
นำเศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชีวัน
ทุกคนมั่นเรียงร้อยไมตรีกานต์

มอบพลังหวังดีมีเมตตา
เพื่อชาวไทยทั่วหน้าเกษมศานต์
น้ำพระทัยให้หวังตั้งทองธาร
ซুবดวงมานชนไทยให้มั่นคง

อัญเชิญคุณไตรรัตน์มานำน้อม
ถวายพระพรเจิมจอมเจตน์ประสงค์
ขอพระชนมายุยืนยั้ง
จักรีวงศ์ดำรงมั่นนรินทร์เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า ข้าราชการและลูกจ้าง
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
(นางสุมามาลย์ พงษ์ไพบูลย์ ร้อยกรอง)

น้ำพระทัย ธ อาทรทรงสอนคุณธรรม
xonoomglea... อัญเชิญมาขยายความดังต่อไปนี้

ภาพยู่สร้างคนางค์ ๒๘

เชิดชูชีวิต

พระราชดำรัส

จำไว้ในอุรา

คุณธรรมนำศรี

ให้จรัสวัฒนา

เสริมสวัสดิ์ล้ำค่า

มีแก่ประการ

๑. ปากเพียรอดทน

เปี่ยมด้วยวิริยะ

เหนื่อยยากเพียงใด

ผลดลบันดาล

อดทนมานะ

ตราครุฑทำงาน

ไม่บั่นทันทาน

สัมฤทธิ์กิจตน

๒. เสริมสร้างคนดี

เป็นเกียรติเป็นศรี

เพิ่มพูนคุณธรรม

นับเป็นมงคล

เสริมสร้างคนดี

งานเด่นเห็นผล

น้อมนำกลม

ดลสวัสดิ์พัฒนา

๓. รู้รักสามัคคี

งานหนักเพียงใด

เพื่อชาติบ้านเมือง

ใช้สติปัญญา

สามัคคีจริงใจ

มั่นใจศรัทธา

รุ่งเรืองก้าวหน้า

ร่วมคิดกิจการ

๔. มีน้ำใจ

สิ่งใดเป็นคุณ

ยอมสละทรัพย์สิน

โอบเอื้อเจือจาน

น้ำใจการุญ

ประโยชน์ยืนนาน

ยินดีอวยทาน

สืบสานกุศล

๕. ใฝ่ประหยัด

เก็บเงินเหลือใช้	ประหยัดกันไว้
เช่นยามเจ็บป่วย	ไว้เพื่ออุบจน
พบแพทย์จักดล	เงินช่วยชีพชนม์
	สุขสวัสดิ์วัฒนา

๖. ชื่อสัตย์สุจริต

ธรรมนำชีวิต	ชื่อสัตย์สุจริต
อาชีพมั่นคง	เคร่งครัดสัตยา
ธุรกิจก้าวหน้า	ดำรงชีวา
	รุ่งเรืองเฟื่องฟู

๗. เศรษฐกิจพอเพียง

หาได้พอเลี้ยง	เศรษฐกิจพอเพียง
ครอบครัวสุขสันต์	ชีวันชื่นชู
ลูกมีความรู้	มั่นคงดีอยู่
	ซูชีพรุ่งเรือง

๘. เรียงร้อยไมตรี

เพื่อนบ้านแสนดี	เรียงร้อยไมตรี
พึ่งพาอาศัย	ประสานต่อเนื่อง
ชีวิตฟูเฟื่อง	ไม่มีขุ่นเคือง
	ไมตรีมีคุณ

๙. หวังดีมีเมตตา

ต่อเด็กอนาถา	หวังดีเมตตา
เอื้อเฟื้อเลี้ยงไว้	ด้วยมีใจบุญ ญ
โอบเอื้อเจือจุน	ทั้งให้เงินทุน
	ให้ได้ศึกษา
ย่อมใฝ่การกุศล	ชีวาสาธุชน
ความรู้ซึ้งชีพ	ทั้งมีปรีชา
นำเดินมรรคา	ดุจประทีปเจิดจ้า
	สวัสดิ์มีชัย

พากเพียรอดทน

“ความเพียรที่จะเป็นกำลังได้ต้องมีลักษณะ
แข็งแกร่ง ไม่ย่อหย่อนเสื่อมคลายด้วยอุปสรรค ด้วย
ความยากลำบากเหน็ดเหนื่อยประการใดๆ หากแต่
อุตสาหพยายามกระทำเรื่อยไปไม่ถอยหลัง แม้หยุดมือ
ก็ยังพยายามคิดต่อไปไม่ทอดธุระ กำลังความเพียร
จึงทำให้การทำงานไม่ชะงักล่าช้า มีแต่ดำเนินรุดหน้าเป็น
ลำดับไปจนบรรลุความสำเร็จ โดยไม่มีสิ่งใดจะยับยั้ง
ขัดขวางได้”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารสวนอัมพร วันที่ ๑๐ ธันวาคม
๒๕๒๒)

โคลงสี่สุภาพ

ความเจริญอันเกิดขึ้น โดยเพียร
เลี้ยงชีพแลร่ำเรียน ใฝ่รู้
ชนะปวงอุปสรรคเวียน ทดสอบ
ด้วยอดทนต่อสู้ ไปท้อทางเพียร

เอนก แจ่มจำ

สัปดาห์ที่ ๑๙

พากเพียรพิชญชอบประกอบวริยกิจ
สิ่งสรรพสัมฤทธิ์ ประสงค์
หนักแน่นมั่นครีต่านกระแสนพยุมิปลง
อดทนหทัยคง ประจักษ์
ผู้ใดใฝ่นยนี้วิถีธรรม
จำเรณูปิบุลมรรค- คผล
เชญชวนมวลนรน้อยจรรฐิติกมล
พากเพียรและอดทน พิชูร

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

กาพย์ยานี ๑๑

ปลงจิตเนื่องกิจใด

แน่วแน่มิแปรเปลี่ยน

แม้มากด้วยขวากหนาม

อดทนมิบ่นหน่าย

ก็มุ่งไปด้วยความเพียร

พินิจซึ่งถึงอุบาย

พยายามให้คลี่คลาย

ตราบสัมฤทธิ์กิจนานา

ปรีชา ช่อปทุมมา

กาพย์ยานี ๑๑

ชีวิตจะก้าวหน้า	ต้องอดทนให้รู้เรียน
สู้ยากด้วยปากเพียร	อดทนผจญทุกกรณี
จะนี้ขออภิวาท	นพมราชวงศ์จักรี
ธ ทรงมีวิธี	พยุกราษฎร์พิริยา
เชลยวรรณชาดก	มหาชนกยกอุตสาห์
เพียรร้ายแหวกธารา	คงชีวาไว้นนง
แม้มองไม่เห็นฝั่ง	พระก็ยังตั้งจิตจง
เมขลาจึ่งอุ้มองค์	บรรลुฝั่งพลังจินตน์

อนงค์ นาคสวัสดิ์

หลายครั้งที่ชีวิตเคยผิดพลาด
บางคราวอาจหม่นหมองจนร้องไห้
สิ้นโซนแสงแห่งความหวังกำลังใจ
มีแต่ไฟความทุกข์รุกรโรมรัน
“เรียน”ไม่ผ่าน“งาน”ไม่มี“ชีวิต”เศร้า
อยู่ใต้เงาความระทมข่มใจฝัน
ความ “ปากเพียรอดทน” ดลชีวัน
จึงพบแสงแห่งสวรรค์จรโลงตน
มุ่งมานะพยายามด้วยความกล้า
ต่อศรัทธาด้วยความเพียรพรั่งพร้อมผล
เปิดทางออกทางอาภัพทางอับจน
ด้วย“ปากเพียรอดทน” พันภัยพาล

วิชญ์ พุ่มสว่าง

ร่ายสุภาพ

ทุกกิจที่ตนก่อ มีท้อมิถดถอย ฝ่าคอยเอาใจใส่ ทุมเท่าใจ
 ดูแล ย่อมแน่วแน่สำเร็จ ผลงานเพชรพร่างพราว ทุกเรื่องราว
 ความดี ล้วนมีความเจริญ ชนสรรเสริญทั่วถ้วน โลกล้วนร่วม
 ชื่นชม สัมผัสความพากเพียร เรียนรู้ความอดทน บังเกิดผลเลิศงาม
 อยู่ในความสุจริต นิรมิตสุขถ้วน ชีวิตจักเลิศล้ำ ย่อมด้วย
 ความเพียร

อ่ำไพพรรณ พัฒนาวัฒนธรรม

เสริมสร้างคนดี

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้คนทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ
ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธจังหวัดชลบุรี วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒)

ชนใดประกอบด้วย	กรรมดี
ทั้งจิตกายวาจา	อ่อนน้อม
ควรชูเชิดเกียรติทวี	ยกย่อง เชนอ
เป็นแบบเป็นอย่างพร้อม	แก่ผู้เยาวชน
คนดีคนหนึ่งได้	รางวัล
เสริมส่งกำลังขวัญ	ทั่วหน้า
ควรเราร่วมเสริมสรรค์	คนที่ ดีเทอญ
เป็นเกียรติเป็นศรีล้ำ	แก่ด้าวแดนสยาม

ศุภกิจ นิมมานนรเทพ

โคลงสี่สุภาพ

คนดีเป็นสุขสร้าง
เพื่อส่วนรวมพึงมี
โดยชอบทุกกรณี
ควรเลือกคนดีเกื้อ

ความดี
ประโยชน์เอื้อ
ต่อชาติ
กิจบ้านเมืองตน

สายพร ปัทมเรขา

เสริมสร้างนรากรพิสุทธิ์
ชูชาติและศาสนพิศาล
คนดีประดุจวชิรเลิศ
จักสร้างและสรรค์รัฐจร

วรวิวัฒน์คุณการ
ทะนุรัชย์สถาพร
มนเทิดคุณาธร
นรสุขสราญรมย์

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

อินทวิเชียรฉันท์ ๑๑

คนดีเพราะมีธรรม	สदनาวีถิตน
คือขันตือดทน	และอุส่าห์มีรามือ
คุณบุพการี	สดดีและนับถือ
ใครดีก็เลื่องลือ	และระมัดขจัดพาล
ไม่ปนระคนโทษ	ฤประโยชน์มหาศาล
ทุกกิจประกอบการ	บริสุทธิ์และเที่ยงธรรม
คือทางจะสร้างคน	ประลูผล ธ ทรงนำ
ควรคิดพินิจจำ	คติยึดประพฤติตาม

มะเนาะ ยูเด็น

สร้างเสริมคุณความดี
คนดีมีทั่วแดน
ถนอมและรักษา
คนดีศรีสยาม

แผ่นดินนี้ต้องทดแทน
ไทยหมิ่นแสนน้ำใจงาม
สรรเสริญค่าเชิดชูนาม
เพื่อป้องกันปราชัย

บุญสมหญิง พลเมืองดี

ภาพย่นานี ๑๑

คนดีทำได้
คนดีจกคุมกัน
คนดีที่สามารถ
คนดีเข้าบริหาร

ทำโดยไม่หวังรางวัล
คนดีให้พ้นคนพาล
คนในชาติยอมต้องการ
บ้านเมืองตนอย่างคนดี

สายพร ปัทมเรชา

ภาพยนต์บั๊ง ๑๖

โลกเรามากล้นคนดี
ควรที่ปวงชนสนใจ

ให้เขากล้าแกร่งแรงไฟ
ให้หล้าเลิศล้ำคนดี

สร้างสรรค์พันธุ์

ส่องโลกพิไล

หม่อมราชวงศ์อรฉัตร ชองทอง

กลอนสุภาพ

ความดี
เป็นเครื่องชี้คุณค่าว่าควรคู่
เป็นเครื่องชี้คนประเสริฐควรเชิดชู
เป็นเครื่องบูชาธรรมคำแผ่นดิน
ทุกชีวิตเกิดมาในหล้าโลก
มีสุขโศกดำรงอยู่มีรูปลิน
หากกระทำแต่ความดีในชีวิต
แม้วางวายยังไฉนว่า “คนดี”

พจมาน พงษ์ไพบูลย์

รายสุภาพ

คิดสิ่งใดสัมฤทธิ์ ประสิทธิ์สมมโน จะสุขุขจิรกาล ศัตรู
พาลพินาศ ปราศจากผองภัย จะสุขใจบ่เศร้า เพิ่มเขว่นปัญญา
การ สร้างฐานเป็นคนดี มีศีลธรรมรักชาติ ทั้งองอาจกล้าหาญ
สร้างผลงานประจักษ์ ร่วมใจรักแผ่นดิน แคว้น รวมแก่นแกนช่วยเหลือ
จนเจือและเสริมสร้าง ชี้นแนวทางแนะนำ จดจำคำยั้งแล้ว ธรรม
แห่งคนดีแผ้ว พรั่งพร้อมนำพา เมืองเทอญ

รัตนทิพย์ พึ่งขยาย

รายสุภาพ

คนดีที่เสริมสร้าง ทุกทางช่วยป้องกัน มุ่งมั่นคอยดูแล
แน่วแน่มิหวังผล เริ่มต้นจากตนเอง สร้างบทเพลงความดี
ทุกวิถีคุณธรรม น้อมนำมาปกครอง ทุกครรลองรุ่งเรือง
บ้านเมืองมีความสุข ทำนุถุและส่งเสริม เพิ่มเติมกำลังใจ มิให้ใคร
รังแก มิผันแปรเริ่มต้น ริเริ่มความเลิศล้ำ เริ่มแล้วกระทำ
ดีเทอญ

พันเอก (พิเศษ) หญิง อุษณีย์ เกษมสันต์

รู้รักสามัคคี

“สามัคคีนี้ ก็คือการเห็นแก่บ้านเมือง และช่วยกัน
ทุกวิถีทาง เพื่อที่จะสร้างบ้านเมืองให้เข้มแข็ง ด้วยการ
เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และทำงานด้วยความซื่อสัตย์
สุจริต ต้องส่งเสริมงานของกันและกัน และไม่ทำลายงาน
ของกันและกัน มีเรื่องอะไรให้ได้พูดปรองดองกัน อย่า
เรื่องใครเรื่องมัน และงานก็ทำงานอย่างตรงไปตรงมา
นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีประดับยศตำรวจชั้น
นายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๙)

ผู้รักได้ร่วมฝัน
รังสฤษฎ์ผืนโลกลาม
เป็นน้ำหนึ่งเชิดนาม
ตระหนักแผ่รักล้อม

ประสานสันติภาพด้วย
จักเกิดวิกฤตใด
ร่วมพิทักษ์ประคองไทย
วิเศษสามัคคีล้วน

ภูมิสยาม
สง่าพร้อม
แห่งมนุษย์ นี้นอ
สถิตแท้โลมสถาน
ดวงใจ
ดับถ้วน
พันทวย สิ้นแล
สืบหล้าสมานฉันท

วาสนา บุญสม

วิชชุมมาลาฉันท ๘

“สุขุขา สงมสุ-
“สามัคคี” กุล
หมู่ไถมันธรรม
หมั่นนั้นยอมมี
ในหลวงทรงตรัส
อย่าเหยียดอย่าหยาม
ช่วยทำช่วยคิด
สุขสันต์กันทั่ว

สา” พัฒนาเพิ่มพูน
เกื้อเมืองเรืองศรี
เทิดนำชีวี
เหล่ามารเกรงกลัว
ดำรงสือความ
อย่าเห็นแก่ตัว
ดุงมิตรครอบครั
“รักสามัคคี”

อร่าม อินพุ ม

รู้จักสามัคคี
รู้จักแผ่นดินตัว
จึงสมเป็นมนุษย์
ไม่สร้างความร้าวฉาน

รู้ดีดีรู้ดีชั่ว
รู้เกรงกลัวนรกนาค
บริสุทธิ์ทุกสถาน
ให้ชอกช้ำระกำเมือง

อนงค์ อินทร์มพรรย

รู้ รวมใจให้กันฉันน้องพี่
รัก อารมณ์น้ำใจให้ทุกคน
สามัคคี รวมใจไทยทุกคน
ชาติรอดพ้นภัยพาลเนิ่นนานมา
รู้จักสามัคคีดีล้ำเลิศ
ย่อมก่อเกิดกำลังดังปรารถนา
ประสงค์สิ่งดีใดในโลก
จักพบพาถ้าใจเฝ้ามัคคี

บุปผา พงษ์ไพบูลย์

รายสุภาพ

พุทธภาษิตสอน วอนให้เรา รู้รัก สามัคคีมีวินัย ผอง
เกศภัยบ่พบ ประสบสิ่งดีงาม ได้ตั้งความประสงค์ ดำรงชัยเชิดชู
ดูเยี่ยงอย่างนิทาน แต่ก่อนกาลขานเล่า เฒ่าหนึ่งมีบุตรชาย
เขาทั้งหลายชอบวิวาท ขาดสามัคคีธรรม ล้วนก่อกรรมร่ำไป
หวังเอาชัยชนะกัน พลันบิดาเรียกบุตร เร่งเร้ารีบรีบมา จึงบิดา
ส่งไม้ ให้ลูกคนละอัน สั่งหักพลันไม้ไผ่ บุตรก็ไม่รอรี หักทันที
สำเร็จ เสริ้งบิดาส่งไผ่ กำใหญ่ให้ลูกรัก เจ้าจงหักเร็วหนา
บุตรราเพียรหักไม้ แต่ไร้ผลบ่หัก เน่ลูกรักจงยล หากต่างคน
ต่างแค้น แยกทะเลาะต่อตี ทุกชีวิพินาศ อาจพ่ายแพ้โพยภัย
หากน้ำใจสามัคคี มีศัตตวจูโจม ช่วยกันโรมรุมรบ จักประสบ
ชัยชนะ อริละหลีกหนี สามัคคีล้ำเลิศ ประเสริฐลือลือผล ดลตาล
ทุกสิ่งได้ จงเร่งรักกันไว้ ก่อให้เกิดสุข สนองนา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

มีน้ำใจ

“สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน
ด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วย
ไมตรีจิตมิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่”

(พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึก
ครบ ๓๖ ปี ของสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทยฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์
วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘)

โคลงสี่สุภาพ

เพียงกระแสดิจิตเอื้อ	อาร์
ทอดสนิทมิตรไมตรี	สืบสร้าง
แสดงความปรารถนาดี	โดยชอบ
ย่อมส่วนรวมรอบข้าง	สงบพร้อมสุขทวี
มีน้ำใจกอบเกื้อ	เออาภา
ทุกกิจประกอบการ	ย่อมได้
ประโยชน์ยังต้องงาน	แห่งหมู่ คณะแฮ
ด้วยต่างฝ่ายต่างให้	เกียรติแท้แก่กัน

สมประสงค์ ปิ่นจินดา

สาตินันท์ ๑๑

มีน้ำใจโอบอ้อม
ความรักความอาทร
หวังได้จักสมหวัง
ต่างคนต่างการุณย์

ประชาย่อมจะสุขศรี
ก็ก่อเกื้อสนองคุณ
ลูผลตั้งกมลหนุน
ประเทศชาติก็มั่นคง

ทวิสิทธิ์ ประคองศิลป์

สัทธิธราฉันท์ ๒๑

แม้เงินทองนั้นจะพร่องไป
ควรจะคงไว้
การกิจทั้งภาระยิ่งยง
ตุงจำนง
ทุกขโศกโชคร้ายก็คลายพลัน
เป็นเพราะแบ่งปัน

มนุษย์จิตไซ้
มิลดลง
อธิธรรลุประสงค์
เพราะเอื้อกัน
ปิติมสุขสันต์
ณ น้ำใจ

วัฒนธรรม บุญจับ

สาลินีจันท์ ๑๑

คนดีมีน้ำใจ	จะฝึกฝนกระบวนทาน
เผื่อแผ่ด้วยดวงมาน	บเลื้อกรักกับมักขัง
ถ้อยคำจำนรรจา	ประเสริฐค่าและน่าฟัง
จริงใจให้ความหวัง	เสมอต้นเสมอปลาย
เอ็นดูรักเมตตา	กรุณายามให้อดหาย
สงสารพร้อมใจกาย	วชิซึ่งเกษมศานต์
ช่วยเหลือเกื้อกูลคน	ชราชนพิกลการ
โอบเอื้อเจือใจจาน	สตรีเด็กก็คนดี

อำพล สุวรรณธาดา

มีน้ำใจให้ปัน เพิ่มสุขสันต์สู่สังคม
มีน้ำใจชื่นชม อิ่มอุดมในความดี
โลกนี้ไม่ร้อนแล้ง แม่ร้อนแรงสุริยศรี
น้ำใจชุบชีวิต สร้างสรรค์หล้าสถาพร

สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์

กลอนดอกสร้อย

น้ำเอยน้ำใจ

คือสายใยล้ำค่าหาใดเท่า

มีให้กันและกันกับบรรเทา

ความโศกเศร้าเร้าร้อนก็ผ่อนคลาย

เพียงน้อยนิดมิตรภาพก็ซาบซึ้ง

จะตราตรึงจิตอยู่มิรู้หาย

โลกสว่างสดใสไม่เว้นวาย

หากมีสายน้ำใจไหลโลมเอ่ย

รัชนี้ ศรีไพรวรรณ

กลอนสุภาพ

มีน้ำใจให้หวังพลังชีพ
ดั่งประทีปนำทางสร้างวิถึ
ปันน้ำใจให้กันสรรค์สิ่งดี
สร้างสังคมให้มีสันติชน
ให้รู้เขารู้เรา รู้รักมั่น
รู้แบ่งปัน รู้สร้างทางกุศล
มีน้ำใจให้กันบันดาลดล
ชาติเยี่ยมยลเพิ่มสุขสันต์นิรันดร

สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์

ร่ายสุภาพ

เยือกเย็นพลอยพินทุ ชั้ประอุณฺโตน รนร้อนจักผ่นผัน
ชโลมขวัญพฤษไพโร หยาดใสอมฤต ชุบชีวิตพืชเขียว เรียวระบัด
ใบเหลิง ดอกไม้เริงกลีบริน เผยประทีนทิพย์หอม น้อมหทัย
สำนึก รำลึกกลน้ำใจ คนควรให้แก้กัน เพื่อชีวันสันต์สุข ปลูก
ปลูกบประมาณจิต นิดหนึ่งเพียงไมตรี คุณค่ามีบันดล ทุกแห่งหน
งดงาม ความหมายแห่งคุณธรรม มีน้ำใจเอื้ออุ่น 'การุณยโลก'
ทุกยาม ทุกรูปนามเกิดกุศล ดลผู้ให้ปติ ผู้รับมีลืมนเลือน ตรึง
เตือนตลอดแล้ว จำบ่เคยคลาดแคล้ว หนึ่งน้ำไมตรี

ดวงใจ รวีปรีชา

ไฟประทัด

“ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันศุกร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

โคลงสี่สุภาพ

รู้จักประทัดใช้
เศรษฐกิจนำพา
สร้างเสริมสุขชีวา
พระราชดำรัสฯ

เงินตรา
สุขล้ำ
กันทั่ว ไทยเฮย
ราษฎรรู้ดออม

ทวีสิทธิ์ ประคองศิลป์

โคลงสี่สุภาพ

รายรับรายจ่ายต้อง
ยามจ่ายหมายสิ่งควร
เศรษฐกิจผันผวน
หมั่นเก็บออมทรัพย์ไว้

ทบทวน
ค่อยใช้
ทุกวี่วันนา
สุขได้นานเนา

ประสิทธิ์ บุญวงศ์

โคลงสี่สุภาพ

พอ ใจประจักษ์ด้วย	พอดี
พอ เพื่อสุขสุนทรีย์	เพียบพร้อม
พอ เพียงเพิ่มชีวี	หวังใหม่ มั่นแล
พอ ลุประทัดล้อม	รอบบ้านสราญเหลือ

วาสนา บุญสม

กุชฌกประยาดนันท ๑๒

สุภษิตประดิษฐ์ไว้
ประยัดไว้มีอาทร
ประยัดเพื่อจะได้ผล
จะออมไว้ให้ยืนาน
ลิควรมัธยัสถ์ยิ่ง
คะนึ่งการประมาณดล
ให้มุ่นนชยัณยิ่ง
ระวังจัดระมัดจ่าย

นิพนธ์ไทยก็สั่งสอน
ประโยชน์ยังระวังการณ
ประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน
ประโยชน์ท่านประโยชน์ตน
ประสมสิ่งประสานสนธิ
จะเกิดผลก็ง่ายตาย
ประสลสิ่งสฤษณ์หมาย
ก็สัมฤทธิ์ประสิทธิ์แล

เรื่องอุไร กุศลาลัย

กาพย์ยานี ๑๑

ผู้ใดไผ่ประหยัด
พอมีกินมิใช่
วันนี้หรือวันหน้า
จึงควรชวนฝึกฝน

รู้จักหัดลูกหลานให้
และเหลือไว้ไม่ขัดสน
ก็จะผาสุกทุกคน
ชักนำตนพึงตนเอง

กมลามาศ นวะชิระ

รู้หาแต่ไม่รู้ใช้ให้ประหยัด
ยอมสมบัติพัสถานมีวันสูญ
รู้ใช้แต่ไม่รู้หามาเกื้อกูล
ทรัพย์จะพุนเพิ่มได้อย่างไรกัน
อยากมั่งมีต้องอยากรู้จักหา
ทำการค้าการขายให้ชยัน
ประหยัดซื้อประหยัดใช้ออมไว้พลัน
อย่ามัวฝืนรอโชคช่วยให้รวยเลย

บันลือ จินดาศรี

ร้ายสุขภาพ

โคกโลกสุ่มรุ่มซ้อน เรื่องทุกซักร้อนรุ่มทับ ขาดทรัพย์สิ้น เสริมชีพ หนทางตีบตันตัน เพราะผกผันผิดพลาด ขาดสติ ไตร่ตรองผล ยลสิ่งร้ายรอบตัว มัวหลงไปตามโลก บริโภคสิ่ง ฟุ่มเฟือย เปล่าเปลือยแลสิ้นเปลือง เคืองสติคุณไม่อยู่ หมูชนที่ หลงทาง เร่งสะสมสร้างเสริม ประเดิมชีวิตใหม่ “ไผ่ประหยัด” วันนี้ คือเครื่องช้อนาคต ลดใช้ทรัพยากร วิจารณ์ถึงลูกหลาน เร่งบริหารสินทรัพย์ ปรับปรุงซ่อมแซมได้ รู้ใช้อย่างคุ้มค่า จนกว่าพ้นวิกฤต คัดอดทนอดออม ถนอมไว้มายาวนาน เริ่มที่ ตนเป็นปฐม อบรมคนที่บ้าน ต่อกันไปที่เมือง จักรุงเรืองถึงชาติ สามารถกู้วิกฤต ปิดหนทางทุกซัชน เปิดหนทางสดใส ไปตาม ลำดับชั้น ประโยชน์ประหยัดนั้น เกิดได้ตั้งใจ หวังแล

ชมพร จือเหลียง

ชื่อสัตย์สุจริต

“การที่จะปฏิบัติหน้าที่ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น
นอกจากความรู้ความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ประกอบ
ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และการตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ
ที่ควรสมเกียรติด้วย”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
และอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๔๔)

สุจรวรต ต่อดร่นบ้าน เมืองตน
สุจรวรต ต่อดระชาชน ช่วยพร้อม
สุจรวรต ต่อดสุทธธผล หน้าที่
สุจรวรต ค่อดฐานน่อม แนวสร้างคววมดี

ประพนธ์ เรืองณรงค์

โคลงสี่สุภาพ

พระราชดำรัสเน้น	แนวนำ
สืบสุจริตประจำ	จิตป้อง
คือเข็มทิศเที่ยงธรรม	แนวเทียบ
ชี้เส้นทางถูกต้อง	ต่อผู้เห็นหน
ผู้รู้ผู้เก่งผู้	สุจริต
สามเหล้าเลี้ยงชีวิต	โลกไว้
ความรู้ผู้เก่งผิด	พุนโทษ
หากสุจริตกันได้	ตั้งข้อพระกระแ

วันเนา ๒๕๖๓

อินทรีเขียรฉันท ๑๑

เปิดชั้นสวรรค์ใหม่
ฉัตรฟ้ามหาชน
รากฐาน ณ มานม่น
เข้มทิศชีวิตผิน
กำกับกระซบใจ
เพ็ญภาพพระพุทธปาง
ฝีกปร้อมมูถือสัตย์
เกียรติเกิดประเสริฐนาน

ศิริไลซ์หทัยตน
สิริแสน ณ แผ่นดิน
บ่กระสันจะโกงกิน
คุณธรรมล้นนำทาง
สติไตรและไฟสร้าง
สุจริตพิชิตมาร
สมนัสจรัสศานต์
ก็ประดับ ณ โลก

สุนทร แสงสุกใส

กาพย์ยานี ๑๑

ความซื่อสัตย์สุจริต
สุจริตกายวาจาใจ
ซื่อไว้กินไม่หมด
นี้เป็นคำกล่าวขาน

ผันชีวิตจิตสดใส
จักช่วยให้พ้นภัยพาล
แต่ความคดกินไม่นาน
แต่โบราณควรจดจำ

สุจริต เพียรชอบ

ชื่อสัตย์คือศักดิ์ศรีที่สูง
ยากจะหาสิ่งใดไหนเทียบได้
ดุจเกราะแก้วคุ้มครองป้องกันภัย
เป็นธงชัยแห่งชีวิตนิรันดร์
สุจริตสร้างเสริมเพิ่มความสุข
โลกพันทุกข์เพราะธรรมสร้างทางสวรรค์
วาจาใจกายเกื้อช่วยเหลือกัน
ไม่ดื้อรันซ่อนเร้นเห็นแก่ตัว
ชื่อสัตย์สุจริตเป็นนิสย
หากมีอยู่กับใครไกลความชั่ว
ทั้งชีวิตผุดผ่องไม่หมองมัว
มารเกรงกลัวไม่กล้ามากล้ากราย
ชื่อ สืบสานเผ่าพงศ์วงศ์มนุษย์
สัตย์ พิสุทธิคุณธรรมล้ำความหมาย
สุ คือตัวตั้งทั้งใจกาย
จริต คล้ายภาพล่อล่อสันดาน

รายสุภาพ

หนึ่งการครองชีวิต ชื่อสัตย์สุจริตคือรากฐาน แห่ง
กิจการทั้งมวล บุคคลผู้ควรสรรเสริญ จำเริญสุจริตธรรม
เนื่องนิത്യ สุจริตต่อหน้าที่ตน ต่อประชาชนแลชาติ จักสามารถ
กระทำได้ ประสิทธิ์โดยประสงค์ ดำรงตนได้สบาย พ้น
โศกภัยทุกสถาน ผู้ผ่านเมืองปราศปัญญา จักพัฒนาบ้านเมือง
เพียงรุ่งเรืองได้ยาก หากสิ้นสุจริตไซ้ ประเทศชาติถูกรอดได้
ล็กน้อยอย่าหวัง เปล่าเลย

วินัย ภูะหงษ์

เศรษฐกิจพอเพียง

“ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย
พอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน
ปณิธาน จดมุ่งหมายในแง่ดีในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทย
พอยู่พอกิน ไม่ใช่เรื่องอย่างยอด

ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร
ขออย่า พอควร พอยู่ พอกิน มีความสงบ”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคมองค์การ
เกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียน โรงเรียนต่างๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย
ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาส
วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

เศรษฐกิจ ศักย์อนรรรมค่าได้ โดยสัน- โดชนอ
กิจ ก่อกิจกุลกัน แกร่งกู
พอ ต่อยู่พอปัน พอแบ่ง
เพียง แต่ยั้งสติรู้ ร่วมสร้างรวมศูนย์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

วันสันติโลกวันที่ ๑๔

ยามเมื่อประเทศภววิฤต
ย่อมจักมีอาจประลุทัย
พึงโดยเสด็จยุคลบาท
กอปรกิจเพียงพิริยะพลัน

ฤจะคิดดำเนินใด
จิตหวังพลังฝัน
มีประมาทมนัสผัน
พลพอประทั้งตน

ประยอม ชองทอง

อินทรีเขียรฉันท ๑๑

บ้านเรา ณ เบราณ	มูประมาณประเมินตน
ร่ำรวยฤยากจน	มิระยอมมีท้อถอย
ทำกิน ณ ถิ่นเกิด	มิเตลิตฤเลิศลอย
ชีพสุขเพราะใช้สอย	มิสุรุษสู่ร้ายเพลิน
บัดปัจจุ ันณปร	เพราะกระแสกระสั่นเงิน
เกลียดดินมิกำวเด็น	ธรรณีกักรรแสง
ก่อนเศรษฐกิจสรรรค์	ลิขยันขยายแรง
เทิดแผ่นไผทแพง	เพราะผดุงจะพอเพียง

ประสิทธิ์ โรหิตเสถียร

กาพย์นางสาว ๑๘

ปลูกข้าวไว้กินข้าว

รักแทนเอาไว้หวง

งามเหงื่อเพื่องามงาน

ชีวิตไม่เปล่าว่าง

ปลูกข้าวหวานชีวิต

นานอกทั้งนาใน

พืชใหม่ในรอยเท้า

ดอกผลมีฝนแปร

หวานดาวไว้ชมดวง

จึงหวานหอม

ถากลานเพื่อยุ้งน้าง

หลังอดดออม

ถูกทิศถูกทางไท

เร่งถนนอม

คืบเงาพ่อและแม่

ถ้า...มิปลอม !

ศิวกานท์ ปทุมสูติ

รู้จักหารู้จักใช้ให้พอเหมาะ
เพื่อบ่มเพาะนิสัยไว้เสมอ
มีสติกำกับใจไม่ฟุ้งเฟ้อ
ไม่หลงเห่อตามกระแสที่แปรไป
พระราชดำรัสเตือนใจให้ขบคิด
“เศรษฐกิจพอเพียง” เลี้ยงชีพได้
ยึดหลักความพอดีวิถีไทย
เพื่อแก้ไขเศรษฐกิจวิกฤตการณ์

จงจิต นิมมานนรเทพ

ร่ายสุภาพ

หนึ่งถ้อยพระราชทาน ฟังกอปรการอันอุดม เพื่อลุสม
 ชีวิตา ปรับเปี่ยมค่าชีวิต ภารกิจสร้างเสริมทรัพย์ สำหรับเติมที่
 ข้องขัด เร่งตอนตัดที่เพื่อยเพื้อ หยุดเพื่อยังพละมณี พร้อม
 ประจักษ์กับความจริง ยิ่งด้วยสติและปัญญา รู้ภาวะประมาณ
 มองพื้นฐานตนตัว รู้ครอบครัวยพเหมาะ พิเคราะห์แต่พอควร
 คำนวนนำประโยชน์ เกิดโภชพอเป็นผล แรงตนเพียงหนึ่งเดิม
 อย่าฮึกเหิมพุนพิช หลีกเศรษฐกิจพอเพียง เฝด็จพระราชดำรัส
 พระภัทรมหาราช มาใส่เกล้าใส่กระหม่อม ทุกหย่อมย่าน
 ผ่านเชิฐ สังคมเป็นสุขได้ พออยู่พอกินใช้ชาติพ้นภัยเสมอ

อุปลัมภ์ กองแก้ว

เรียงร้อยไมตรี

“ความพร้อมเพรียงกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่
ทุกคนทุกฝ่ายแสดงให้เห็น ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคุณธรรม
ข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้ร่วมกันเป็นเอกภาพ
สามารถบำรุงชาติบ้านเมืองให้มั่นคง เป็นอิสระยั่งยืน
มาช้านาน คุณธรรมข้อนั้น คือ ไฉตริย์ ความมีเมตตา
หวังดีให้กันและกัน ผู้ที่มีไฉตริย์ต่อกันจะคิดอะไรก็คิด
แต่ในทางสร้างสรรค์ คิดเป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะ
พูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากัน คือ ความเข้าอกเข้าใจกัน
จะทำอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความมุ่งดีมุ่งเจริญ
ต่อกัน...”

(พระราชดำรัส พระราชทานในวโรกาสเสด็จฯ ออกมหาสมาคม
ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒)

เชื่อม มิตรหมายมุ่งสร้าง สัมพันธ์
เชื่อม จิตชิดเชื่อมกัน ก่อเกิด
เชื่อม รักชื่นชีวัน หวานสุข
เชื่อม โลกทุกชาติเอื้อ โอבר้อยไมตรี

นนทวรรณ บุญวงษ์

โคลงสี่สุภาพ

ความดีตรึงจิตนั้น
ดินอกพร้อมดีใน
ดีกายวจิใจ
ดีเด่นคุณธรรมแล้ว
แจกไมตรีคำล้ำ
สายจิตสู่จิตตระการ
ตั้งโสมส่องคั่นานต์
เฉลิมโลกฉลองล้ำ

ดีใด
แน่นแท้
พิสุทธิ
ย่อมซึ่งตรึงใจ
เลอมาลย์
สว่างฟ้า
โอบอุ่น '
สุขถ้วนควรสนอง

ปราณี บุ ญช์ม

ผูกไมตรีด้วยมธุรคำ
เปิดโลกทัศน์พิไล

ช่วยเหลือและเกื้อกิจประโยชน์
สัมพันธ์ปราศอคติพาล

ยึดพรหมวิหารและทมะยัง
กอปรกิจกระทำอุทรวาง

รักษไมตรีสุขกัน
บำรุงและรดอุทกภา-

คุณธรรมจริงใจ
ดลเบิกฤทัยบาน

มละโทษมหาศาล
ประลู่่งชน ปลายทาง

ตะละสิ่งกุศลสร้าง
มนแน่วมนุญญา

ดุจพันธุ์พฤกษา
รมนุชย์ประเสริฐธรรม

คัมภีรดา เชื้อหอม

กาพย์ยานี ๑๑

เรียงร้อยสร้อยไมตรี	ด้วยเพชรดีแห่งวาจา
มณีแดงแฝงเมตตา	คือคุณค่าการแบ่งปัน
มรกดสี่สัดใส	คือเข้าใจกันและกัน
บุษราคัมล้ำเจิดจ้าน	คือของขวัญมิตรมงคล
โกเมนอันแก้ก้ำ	แม้เกินก้ำก็อดทน
นิลกาฬอันมีดมน	คือโทษต้องละวาง
หมอกฟ้ามุกดาหาร	แม้เนิ่นนานมิจิตจาง
เพทายไม่หมองหมาง	คุณธรรมงามไพโรจน์
เรียงร้อยสร้อยไมตรี	ทั้งเก้าสิมมเสียมสูญ
มิตรภาพจะเพิ่มพูน	เจิดจรัสบุญนिरันตร

นภลัย สุวรรณธาดา

ชาติไทยจักยืนยง ดำรงมั่นนิรันดร์
ด้วยจิตเอื้ออาทร บรรสานใจให้เปรมปรีดิ์
สรรค์สร้างมิตรจิต ดุจญาติมิตรร่วมสุขศรี
กล่าวถ้อยร้อยไมตรี เสริมความดีมีน้ำใจ

วิภา สมโภชพฤตนิกุล

กลอนสุภาพ

เมื่อรักมีเมตตาตามาผูกรัก
การุญจักปรากฏแจ่มสดใส
ขอไมตรีคัลบ้านบนลานใจ
น้อมนำให้ให้เพื่อเพื่อแผ่กัน
แล้งไม่แล้งแล้วเมื่อมีอารีรอบ
มีใจมอบให้อย่างให้สร้างสรรค์
กรุณาปราณีมีแบ่งปัน
ย่อมยืนยันโลกที่รักจักรมเย็น

มังกร แห่งต่าย

กลอนสุภาพ

รินน้ำใจให้แกกันฉันน้องพี่
ปลูกไมตรีต่อกันฉันผองเพื่อน
มิตรจิตมิตรใจไม่ลืมหูลืม
เสมอเหมือนมิตรแท้ดูแลกัน
สังคมเราเท่าที่เห็นเช่นวันนี้
มิตรไมตรีเมืงหมางอย่างร้าวฉาน
ช่วยกันเพิ่มเติมย้าความสัมพันธ์
ช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญ

วินัย รอดจำย

ร่ายสุภาพ

สรรค์สร้อยสายสุมาลิน ล้วนประทีนประเทืองภพ นบ-
 ชลانبหมื่น เป็นเกลียวกลืนประสานกระแส ฤงามแท้เทียม
 ไมตรี จากฤติพางพิสุทธิ์ ประทีปจุดประสานราว สู่ทุกด้าวแดนดิน
 ยินเสียงเพลงสันติภาพ ด้วยซึ่งซาบสายไมตรี พูนทวีร่วมเรียงร้อย
 แปรร่องรอยอาฆาต เป็นทิพย์หยาดจากสวรรค์ รู้แบ่งปันอาหาร
 เป็นอาภรณ์แห่งชีวิต ที่มีดมิดมัวหม่น ท่วมกมลกลับใส
 ปลุกไมตรีมิรู้ร้าง ดังแบบอย่างปางบรรพ์ ตราบนิรันดร์ทุกสมัย
 สำเร็จได้ด้วยไมตรี ประกายวีเจิดจ้า สันติเกริกก้องฟ้า ท่วง
 แดนดิน เรานา

อภาพร วรรณสุนธยา

หวังดีมีเมตตา

“พระพุทธศาสนา ถึงแม้ปัจจุบันนี้จะมีหลาย
นิกายแต่ก็ยึดหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้เหมือนกัน
คือ ถือว่าธรรมทั้งหลายทั้งสิ้นเกิดแต่เหตุ เมื่อมีเหตุ
ก็ต้องมีผล เมื่อสิ้นเหตุ ผลก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ ไม่มีสิ่งใด
ที่อยู่เหนือเหตุและผล นอกจากนั้นยังต่างถือว่าการแผ่
เมตตาสงเคราะห์ห่อนุเคราะห์เกื้อหนุนกันเป็นกรณียกิจ
สำคัญในการจรรโลงความสงบสุขของชาวโลก ดังนั้น
ถ้าท่านทั้งปวงพร้อมกันปฏิบัติตัวปฏิบัติหน้าที่ให้ตรง
ตามหลักธรรมทั้งด้วยความเมตตาเพื่อแผ่แก่คนทุกคน
ก็จะเป็นเครื่องชักนำให้คนทั้งหลายมีโอกาสพิจารณา
ความจริงตามเหตุผลมากยิ่งขึ้น และเกิดความสงบ
สุขปกแผ่กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในโลก...”

(พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญไปอ่านในงานวันฉลอง
๒๕ ปี ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ สำนักงานใหญ่
กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙)

โคลงสี่สุภาพ

เมตตาธรรมสถิตสร้าง	สุขศานต์
ยอดแห่งพระโพธิญาณ	หยั่งรู้
ลตทุกข์ละร้ายราน	เลิกโศก เศร้าแล
แสงส่องทางประเทืองผู้	ผ่านร้อนรอนสลาย
สายธารเสียสละทัน	แดนทอง
มิตรภาพแผ่ประคอง	เขตแคว้น
หวังดีจักปรองดอง	ดวงจิต
บรรเจิดครองสุขมั่น	มนุษย์ผู้ผ่องใส

สมบัติ ตั้งก่อเกียรติ

วสันตดิถีกันต์ ๑๔

ชนชาติประสงศ์สุขพิศาล	จิรกาลนิรันดร์
ควรตรีกระลึกกุศลวร	กรุณาประชาชน
เมตตาธิคุณกรุณรัก	จะประจักษ์ประโยชน์ผล
กิจจานุกิจอุทิศตน	ธรมงม่งตุงไทย
จิตเขาผิวเราพินิจดู	พิเคราะห์รู้มียากใจ
รวมแล้วมิแคล้วคดีวิสัย	เพราะประสงศ์และตรงกัน
รักสุขผิวทุกซกก็จะสลับ	มุนนัสทลายพลัน
ใครทุกซกก็ช่วยธรมประจัญ	และขจัดวิบัติกรรม
ตั้งพุทธภาษิตแถลง	ธ แสดงนิตศันนำ
เมตตาประดุงจรรธรม	ทะนุโลกตลอดกาล

อร่าม อินพุ ม

ภาพย่นี่ ๑๑

คุณธรรมของคนไทย	หัวใจมีเมตตา
ต่อคนสัตว์น่านา	มีคุณค่ามหาศาล
เริ่มจากในครอบครัว	ครอบคลุมทั่วทั้งวงศวาน
เพื่อนร่วมกิจการงาน	ร่วมบ้านเมืองให้เรืองรอง
ผู้ให้ยอมได้รับ	กลับคืนกันจันพี่น้อง
ยิ่งทรัพย์นับเนื่องนอง	ยิ่งเงินทองของนอกกาย
น้ำใจและไมตรี	ไม่มีวันบั่นทอนคลาย
เมตตาค่าทองพราย	คำจุนโลกโซคนิรันดร์

หม่อมราชวงศ์อรฉัตร ชองทอง

กลอนสุภาพ

เกลี้ยความสุขปลุกความหวังคนทั้งโลก
เพื่อแผ่โภคยทรัพย์ดับทุกข์เข็ญ
สันติธรรมนำทางสร้างโลกเย็น
พึงบำเพ็ญ“หวังดีมีเมตตา”

ผู้ใดรู้เสียสละเพียรละโลก
จูงอ้อมโอบธรรมคุณค่าจุนหล้า
แล้วเพื่อแผ่ผลบุญกรุณา
เพื่อดับไฟริษยาทุกคราครว
โลกล้าเค็ญหนาวเหลือธรรมเอื้ออุ่น '
โลกคุกรุ่นร้อนเหลือธรรมเอื้อหนาว
โลกแห้งแล้งธรรมมงคลเอื้อฝนพราว
โลกจิ่งก้าวตามสวรรค์ถึงวันนี้
ฉะนั้นเราชาวโลกโชคดีนัก
สมควรจักครองธรรมนำวิถี
แผ่เมตตากันเกิดเกิดผลดี
เหมือนประดับมิ่งมณีคุ้มชีวิต

ร่ายยาว

หวังดีด้วยหัวใจ มีมอบให้ด้วยดวงจิตไร้ริษยา อีกทั้ง
รู้เห็นสิ่งใดให้คุณค่า เลิศจัลลอันนตาก็บอกมาแนะนำไป ยินดีใน
ความสำเร็จด้วย ช่วยให้สัมฤทธิ์ผล ได้ยินหรือได้ยลก็บอกยูล
กรุณา มีเมตตาธิคุณหนุนในดวงจิต ความรู้สึกเป็นมิตรแนบชิด
ขวัญ ช่วยเหลือสารพันไร้ปัญหา มีคุณค่ากว่าอื่นใด เมตตาให้
สนองในพระราชดำรัส เห็นทางใช้กำจัดเศรษฐกิจยามยุคเข็ญ
ทวยราษฎร์ร่วมเย็นเป็นด้วยพระบารมี ช่วยกันวันนี้ช่วยแก้ไขใน
สิ่งผิด ให้ชาติรอดจากวิกฤต เศรษฐกิจจะดีด้วยต้องช่วยกัน
นั้นแล

ภาสกรณ์ วิเวการณ

ร่ายสุภาพ

ทุกชีวิตเท่ากัน ไม่เทียมท้นอยู่บ้าง บาปบุญสร้างชะตา
สุดแต่ฟ้าลิขิต ชีวิตมนุษย์สัตว์ ยากวัดความเท่าเทียม ควรเปี่ยม
ด้วยเมตตา ศรัทธาและหวังดี ถ้อยทีถ้อยอาศัย จิตใจย่อม
เบิกบาน ทุกบ้านทุกสังคม สังสมความหวังดี มีความสงบสุข
หมดความทุกข์ยากไร้ เพื่อแผ่เมตตาให้ โลกนี้ร่วมเย็น ยั่งยืน

อนันต์ คู่มณี

ภาคผนวก

กลวิธีร้อยกรอง

สารถึงเยาวมิตร

เยาวมิตร	เธอมีความคิดใช้ไหม
ทั้งมีดวงตาเห็นไกล	อีกมีดวงใจสำนึก
คงเคยตรองคำล้ำค่า	ทั้งเคยตื่นตายามดึก
บางครั้งขบธรรมล้ำลึก	บางครั้งระทึกอารมณ์
บางสิ่งพิศวงสงสัย	บางทีเศร้าใจชื่นชม
บางอย่างเร้าร้อนชื่นชม	บางเรื่องระทมฤดี
ทุกสิ่งเป็นทุนชีวิต	ลองใช้ความคิดคลายคลี่
ฝึกเขียนคำหลากหลายมี	เป็นบทกวีแวววรรณ
สิ่งใดประสบพบเห็น	สิ่งใดงามเด่นในฝัน
สิ่งใดใจรับจับปล้น	สิ่งใดไหวหวั่นวาทรง
ลองเขียนถึงสิ่งเหล่านั้น	ความฝันอย่าปล่อยลอยล่อง
คำไทยใช้เป็นเด่นดวง	เห็นห้วงความคิดพิสดาร
ภาษาจารึกความคิด	ไพจิตรงานทักลอนอ่อนหวาน
คำเพราะดุษฎีร้อยสัจวา	เสริมรสสำราญรมณีย์
มาเถิดมารักอักษร	สุนทรเลิศลักษณ์ศักดิ์ศรี
ให้สมพจนานาพาที	“กวีฤาแล้งแหล่งไทย”

“รู้ติมา”

ลักษณะเก่าประการของร้อยกรองที่ควรสังเกต

ลักษณะบังคับเก่าประการ (เนาวลักษณ์) ของร้อยกรอง ผูกเป็น
กาพย์สุรางคนางค์ไว้เพื่อให้จำง่าย ดังนี้

	๑	๒
	คณะพยางค์	
๓	สัมผัส จัตวา	จำไว้ให้ดี
๔	ครุหลุ เสก	๕
๖	คำเป็น-ตาย มี	เอกโท วิธี
		ใช้ให้เหมาะสม
มีกำหนดใช้	๗	เสียงวรรณยุกต์
๘	คำนำคำสร้อย	ตามที่นิยม
๙	แต่งคำซ้ำคม	ร้อยกรองชวนชม
		ยลแบบไทย

จ.นาครทรพ

รูปแบบของคำประพันธ์แต่ละประเภท

ร้อยกรอง หรือคำประพันธ์ของไทย จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ
ได้ ๕ ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย แต่ละประเภทก็ยัง
แบ่งออกเป็นชนิดย่อยๆ อีกหลายชนิด เช่น

๑. โคลง แบ่งเป็น โคลงสอง โคลงสาม โคลงสี่ ซึ่งจัดเป็น
โคลงสุภาพ แล้วยังมีโคลงตันอีกหลายชนิด มีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น
โคลงตันวิริมาลี จัตวาตัน^๑ บาทกฤษร นอกจากนั้นยังมีโคลงพิเศษ
อีกหลายชนิด เช่น โคลงกระทู้ โคลงกลอักษร มีชื่อต่างๆ กัน และโคลงทำ
หรือมณ กคติ ที่ใช้ในประกาศแข่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

๒. ฉันท์ แบ่งเป็นหลายชนิด เช่น อินทริวิเชียรฉันท์ ฤชงค-
ประยาตฉันท์ วิชชุมมาลาฉันท์ มาณวกฉันท์ วสันตติลกลฉันท์ อธิสังฉันท์
และยังมีฉันท์ที่มีผู้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่อีก เช่น สยามมณีฉันท์ ของ น.ม.ส.
 เป็นต้น

๓. **ภาพย์** แบ่งออกเป็น ภาพย์ยานี ภาพย์ฉับัง ภาพย์สุรางค-
นางค์ ภาพย์ขับไม้

๔. **กลอน** แบ่งออกเป็น กลอนแปด กลอนหก ซึ่งจัดเป็น
กลอนสุภาพ นอกจากนั้นกลอนยังมีรูปแบบที่นำไปแต่งเป็นดอกสร้อย
สักวา เพลงยาว เสภา นิราศ กลอนบทละคร กลอนเพลงปฏิพากย์
ได้อีกหลายแบบ และมีกลอนกลบทแบบต่างๆ อีกมาก

๕. **ร่าย** แบ่งเป็น ร่ายโบราณ ร่ายสุภาพ ร่ายฉันท์ และร่ายยาว
ร่ายยาวที่เรารู้จักดีคือ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

นอกจากประเภทใหญ่ๆ ที่กล่าวนี้แล้ว ยังมีประเภทย่อยที่
ประสมคำประพันธ์ต่างชนิดเข้าด้วยกันอีกหลายแบบ เป็นต้นว่า ภาพย์-
เห่เรือ ภาพย์ทอโคลง ลิลิต สำหรับลิลิตนี้มักแต่งเป็นเรื่องเป็นราว
มีร่ายสุภาพสลับโคลงสอง โคลงสาม โคลงสี่ เป็นองค์ประกอบ ตัวอย่าง
ลิลิตที่มีชื่อเสียง เช่น ลิลิตพระลอ ลิลิตตะเลงพ่าย

น่าภูมิใจมิใช่น้อยที่ไทยมีร้อยกรองหลายหลากมากชนิดไว้เป็น
สมบัติประจำชาติ สมควรที่เราจะ “ศึกษา” และ “รักษา” ไว้เป็นมรดก
ตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลังๆ ต่อไปชั่วกาลนาน

รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งบทร้อยกรองแต่ละประเภทสามารถ
ศึกษาได้จากตำราทั่วไป ในที่นี้ขอยกมาพอสมควรดังนี้

โคลง

โคลงเป็นร้อยกรองที่น่าสนใจประเภทหนึ่ง มีผู้นิยมแต่งกัน
แพร่หลายทั้งในสมัยโบราณและปัจจุบัน ในที่นี้ขอเสนอที่นิยมแต่งคือ
โคลงสี่สุภาพ โคลงสามสุภาพ และโคลงสองสุภาพ ส่วนโคลงกระทู้
สามารถดูตัวอย่างได้จากบทประพันธ์ใน ราชธรรมนาฮีร์ ข้างต้น

โคลงมีลักษณะบังคับ ๖ อย่าง ได้แก่ คณะ พยางค์ สัมผัส
คำเอกคำโท คำเป็นคำตาย และคำสร้อย

โคลงสี่สุภาพ

ลักษณะบังคับ

ก. คณะ โคลงบทหนึ่งมี ๔ บาท บาทที่ ๑, ๒ และ ๓ มีบาทละ ๒ วรรค และมีจำนวนคำเท่ากันทั้ง ๓ บาท ส่วนบาทที่ ๔ ก็มีสองวรรค เช่นเดียวกัน แต่มีจำนวนคำเพิ่มขึ้นในวรรคท้ายอีก ๒ คำ

ข. พยางค์และคำสร้อย จำนวนพยางค์หรือคำในโคลงแต่ละบาท ดูได้จากในแผน รวม ๔ บาท มีจำนวนคำทั้งหมด ๓๐ คำ

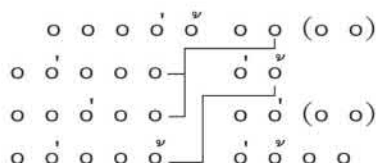
คำสร้อย คือคำที่แต่งเติมท้ายบาทของโคลงตามข้อบังคับ เพื่อให้ได้ความครบ ถ้าโคลงบาทใดได้ความครบแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเติมคำสร้อย

ตำแหน่งที่กำหนดให้เติมคำสร้อยคือ ท้ายบาทที่ ๑ และ ท้ายบาทที่ ๓ คำสร้อยต้องมีแห่งละ ๒ คำ เสมอไป คำแรกเป็นคำสุภาพ ที่ต้องการเสริมความให้สมบูรณ์ ส่วนคำหลังมักลงท้ายด้วยคำต่อไปนี้

นา นอ เนอ พ่อ แม่ พี่ รา แล เลย เอย ฤฯ ฮา แฮ เฮย และอีกคำหนึ่งที่มักพบในโคลงโบราณ คือ คำ บารนี้ ใช้เป็นคำสร้อย ได้ครบพยางค์ไม่ต้องเติมคำอื่น

ค. สัมผัส คำเอกคำโท คำเป็นคำตาย

๑) สัมผัส ดูได้จากแผนต่อไปนี้

๒) คำเอกคำโท มีตามตำแหน่งที่พิมพ์ด้วยเครื่องหมาย

' ' ในแผน รวมทั้งหมดมีคำเอก ๗ และคำโท ๔ นอกนั้นเป็นคำสุภาพ อีก ๑๙ คำ คำสุภาพก็คือคำธรรมดา ไม่จำเป็นต้องเป็นเอกโท จะเป็นเสียงวรรณยุกต์อะไรก็ได้

๓) คำเป็นคำตาย คำตายใช้แทนคำเอกได้ทุกแห่งที่
บังคับเอก ไม่ว่าคำตายนั้นๆ จะมีเสียงวรรณยุกต์อะไร อาจเป็นคำตาย
เสียงเอก เช่น จาก โศก คำตายเสียงโท เช่น โชค ลาก หรือคำตายเสียงตรี
เช่น คิด ทรัพย์ ก็ได้

ตัวอย่าง โคลงสี่สุภาพ

ฝนตก

บทที่ ๑	ฝนตกน้ำท่วมทัน	ธณีน้องเฮย
	สวนลุ่มเหล่านาสี	เหี่ยวแห้ง
	คงสดแต่บัวศรี	งามขึ้น อยู่เนา
	ราวช่างธรรมชาติสร้าง	สิ่งสร้างปริศนา
บทที่ ๒	อุปมา ความทุกข์คล้าย	สายชล
	ไม้ดอกต้นคือคน	โศกเศร้า
	บัวดั่งปราชญ์อดทน	ทำจิต สงบนา
	ผิวทุกข์จกยั่วเย้า	ห่อนได้เสียขวัญ

“รู้ติมา”

ข้อสังเกต

๑. ในโคลงบทที่ ๑ ใช้คำเอกคำโท ตรงรูปวรรณยุกต์ทุกแห่ง
ที่บังคับ ในบทที่ ๒ ใช้คำตายแทนคำเอก ๖ แห่ง มีคำเอกที่ตรงรูป
วรรณยุกต์คือ ห่อน

๒. มีคำสร้อยท้ายบทที่ ๑ และบทที่ ๓

๓. คำสุดท้ายของบทที่ ๑ คือ นา สัมผัสกับคำที่ ๒ ในวรรค
แรกของโคลงบทที่ ๑ บทที่ ๒ คือ มา

๔. ในบทที่ ๑ บาทที่ ๔ สร้าง สัมผัสอักษรกับ สิ่ง เป็นสัมผัสสระ
หว่างวรรคถือว่าทำให้ไพเราะขึ้น

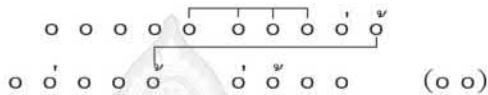
โคลงสามสุภาพ

ลักษณะบังคับ

ก. **คณะและพยางค์** บทหนึ่งมี ๔ วรรค วรรคที่ ๑, ๒, ๓ มีวรรคละ ๕ คำ วรรคที่ ๔ มี ๔ คำ รวมทั้งหมดเป็น ๑๙ คำ นอกจากนี้อาจมีคำสร้อยเติมในวรรคสุดท้ายได้อีก ๒ คำ

ข. สัมผัสและเอกโท

๑) **สัมผัสบังคับ** ดูได้จากแผนของโคลงสามดังนี้

คำที่ ๕ ของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ของวรรคที่ ๒ คำที่ ๕ ของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับคำที่ ๕ ของวรรคที่ ๓ ตามเส้นที่โยงไว้ ถ้าแต่งต่อหลายบท คำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ จะสัมผัสกับคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ของวรรคแรกในบทต่อไป

๒) **คำเอกคำโท** ต้องมีคำเอก ๓ คำโท ๓ ตามตำแหน่งที่ระบุไว้ในแผน อนึ่ง ถ้าคำที่ ๕ ในวรรคที่ ๑ มีชื่อเสียงสามัญ แต่เป็นคำเอก หรือ คำโท คำที่รับสัมผัสในวรรคที่ ๒ ก็ต้องเป็นคำเอกหรือคำโทด้วย

ตัวอย่าง โคลงสามสุภาพ

บทที่ ๑	ยามใดใจเบิกบาน	ทำกิจการใหญ่น้อย
	ลุล่วงดวงจิตข้อย	ผ่องแผ้วพาเกษม สุขแล
บทที่ ๒	เปรมใจเอื้อนลำนํ้า	บำเพ็ญพาเพื่อนพ้อง
	มาร่วมมารำร้อง	รื่นเริงสำราญ จิตแล

หมายเหตุ : คำ *เกษม* ท้ายวรรคที่ ๔ ของบทที่ ๑ สัมผัสกับคำ *เปรม* ซึ่งเป็นคำแรกของวรรคแรกของบทที่ ๒

ฉันท

คำประพันธ์ประเภทฉันทน์นี้ ไทยได้แบบอย่างจากคัมภีร์วุดโททัย ซึ่งเขียนไว้เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต แต่นำมาคัดเลือกและดัดแปลงใช้เท่าที่เห็นว่าเหมาะสมกับลักษณะของภาษาไทย และยังเติมสัมผัสเข้าไปอีกด้วย จึงทำให้ฉันทน์ในภาษาไทยมีความไพเราะเพราะพริ้งพริ้นหูคนไทยมากกว่าที่จะใช้ตามแบบเจ้าของเดิม ซึ่งบังคับแต่เรื่องครูลหุเป็นสำคัญ

ในการแต่งฉันทน์เป็นเรื่องราวต่างๆ นั้น บางทีก็มีการนำภาพยบางชนิดมาแต่งสลับกับฉันทน์ด้วย หนังสือ สามัคคีเภทคำฉันท์ ของ ชิต บุรทัต ได้ใช้ฉันทน์ถึง ๒๐ ชนิด ในที่นี้ขอเสนอเพียงบางชนิด อย่างไรก็ตามบทประพันธ์ใน ราชธรรมนำชีวี ข้างต้น มีตัวอย่างฉันทน์ที่ได้พิจารณาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นฉันทน์ที่นิยมแต่งกัน

ฉันทน์มีลักษณะบังคับ ๔ อย่างคือ คณะ พยางค์ สัมผัส และครูลหุ จะได้อธิบายลักษณะบังคับเหล่านี้ในฉันทน์แต่ละชนิดต่อไป

วิชขุมมालาฉันท ๘

วิชขุมมालา มีผู้ให้ความหมายว่า ระเบียบสายฟ้า หรือ วิชขุมมालา-ฉันท อาจแปลว่า ฉันทน์ที่เปล่งสำเนียงยาวดุจสายฟ้าแลบที่มีรัศมียาว

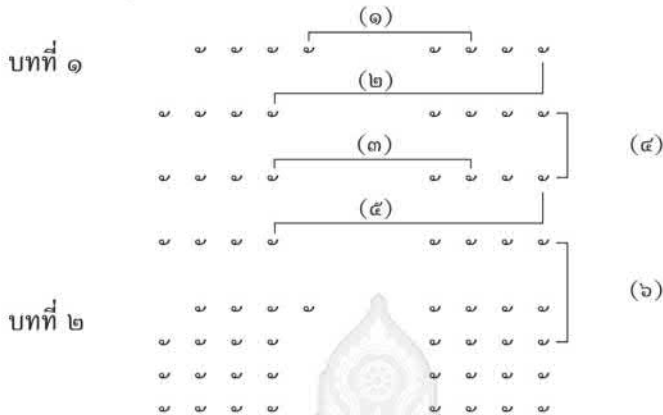
ตัวอย่าง วิชขุมมालาฉันท ๘

ข่าวเคิกเอิกอึง	ทราบถึงบัดดล
ในหมู่ผู้คน	ชาวเวสาลี
แทบทุกถิ่นหมด	ชนบทบุรี
อกสั้นขวัญหนี	หวาดกลัวทั่วไป
ตื่นตาหน้าเผือด	หมดเลือดสั่นกาย
หลบลี้หนีตาย	วุ่นวันพรันใจ
ชุกครอกชอกครว	ซ่อนตัวแตกภัย
เข้างงพงไพร	ทั้งย่านบ้านตน

สามัคคีเภทคำฉันท์

ลักษณะบังคับ

๑) แผน

(บทที่ ๒ เขียนโยงเฉพาะสัมผัสระหว่างบท)

๒) คณะและพยางค์ ฉันทบทหนึ่งมี ๔ บาท บาทละ ๒ วรรค วรรคละ ๔ คำ รวม ๘ วรรค มี ๓๒ คำ

๓) สัมผัส สัมผัสภายในบทมี ๕ แห่ง ดังที่โยงไว้ให้ดูในแผน สัมผัสระหว่างบทมี ๑ แห่ง คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๘ สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ ในบทต่อไป

๔) ครุหลุ ฉันทชนิดนี้ บังคับครุ หลุ จึงทำให้ง่ายต่อการแต่ง เพราะไม่ต้องกังวลกับการหาคำหลุมาใช้

อินทรวีเชียรฉันท ๑๑

อินทรวีเชียรฉันท แปลว่า ฉันทที่มีความงามประดุจแก้วหรือเพชรของพระอินทร์ ฉันทชนิดนี้มีผู้นิยมแต่งกันมาก ถ้าไม่บังคับครุหลุแล้ว จะเห็นว่า อินทรวีเชียรฉันทนี้ มีลักษณะบังคับเหมือนกาพย์ยานีนั่นเอง

ตัวอย่าง อินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑

ธรรมชาติ

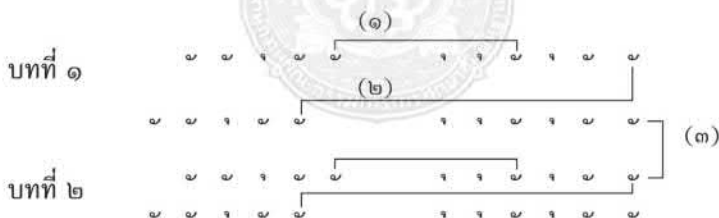
โตรกธารละหานหิน	ศิขรินชโลธร
เพ็ญภาพสภาพอน	นพเวทวนาศัย
ขุนเขาเขย่าเมฆ	รุจิเรขหิมาลัย
แห่นลั่นละเลิงชัย	ชนะชัยพมียอมแจ
ควนค่อมประนอมชม	อภิรมย์ละลานแด
เดือนถ้ำสำราญแล	รพิพ่นพะนอแสง
ธารล้าดล้าตก	ชลหกกกระหิมแรง
ราดผาถลาทาง	พสุธาครุโลไลไล

าลา

ครูเทพ

ลักษณะบังคับ

ก. แผน

ข. **คณะและพยางค์** อินทรวีเชียรฉันท์บทหนึ่งมี ๒ บาท เรียกบาทเอกและบาทโท แต่ละบาทมี ๒ วรรค วรรคแรกมี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ รวมเป็น ๑๑ คำ ในแต่ละบาทเท่ากับกาพย์ยานี

ค. สัมผัส บังคับสัมผัส ๓ แห่ง คือ

๑) คำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทเอก สัมผัสกับคำที่ ๓ ในวรรคหลัง

๒) คำสุดท้ายของวรรคหลังในบาทเอก สัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคแรกของบาทโท

๓) คำสุดท้ายของวรรคหลังในบาทโทสัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคหลังของบาทเอกของฉันท์บทต่อไป

ง. **ครุลหุ** มีการเรียงครุลหุตามที่เขียนไว้ในแผน ถ้าจะดูเฉพาะลหุ ๑ จะเห็นได้ว่าอยู่ที่คำที่ ๓ ของวรรคแรก และคำที่ ๑, ๒, ๔ ของวรรคหลัง เป็นเช่นนี้ทุกวรรคไป สรุปแล้วแต่ละบาทจะมีครุ ๗ ลหุ ๔ อยู่ในตำแหน่งที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง

ภุชงคประยาตฉันท์ ๑๒

ภุชงค์ แปลว่า งู หรือนาค ประยาต แปลว่า อาการไปหรืออาการเลี้ยวของงู ฉันท์ชนิดนี้มีความหมายว่า มีลีลาอย่างอาการเลี้ยวของงู ภุชงคประยาตฉันท์ เป็นฉันท์ที่มีผู้นิยมแต่งกันแพร่หลายไม่แพ้อินทรีวิเชียรฉันท์ และมีลักษณะบังคับคล้ายอินทรีวิเชียรฉันท์หลายอย่างต่างกันที่จำนวนคำและการบังคับครุลหุเท่านั้น

ตัวอย่าง ภุชงคประยาตฉันท์ ๑๒

ยถากรรม

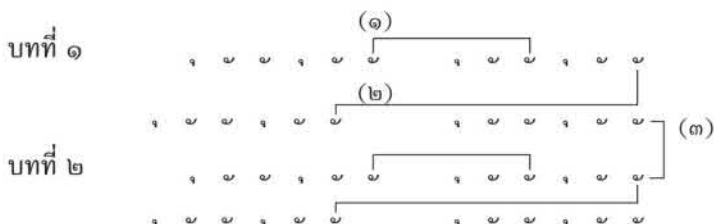
จะกล่าวถึงกระหาชย	ประชาชนชาวชะอำช้า-
นิอาชีพะทะเลท่า	ถนัดลอบและเบ็ดแห
ชำนาญแนวพนารัญญ	กระสันสรรพสภาพแล
เตลิตป่าพนาแปร	เพาะปลูกข้าวและแดงโม
มิโค่นเสาก็เผาถ่าน	ประมวลงานลืออีกไซ
ประทุกเกี่ยวนกระบือโค	คำนวณค่ามีค้อยมี
ฉิเพียรทำมีจำอด	มิจับจัดก็เต็มที
พลั้งแลกสรืร์พี	พลั้งออมจะผอมจน

ฯลฯ

ครูเทพ

ลักษณะบังคับ

ก. แผน

ข. **คณะและพยางค์** ฤๅษคประยาดฉันท์ บทหนึ่งมี ๒ บาท แต่ละบาทมี ๒ วรรค วรรคแรกและวรรคหลังมีจำนวนคำเท่ากัน คือ มีวรรคละ ๖ คำ รวม ๒ วรรค เป็น ๑๒ คำ เพิ่มจากอินทวิเชียรฉันท์ เพียง ๑ คำเท่านั้น สัมผัสบังคับเหมือนอินทวิเชียรฉันท์ แต่กำหนดครูลหุ ต่างกันไปเล็กน้อย

ค. **สัมผัส** บังคับสัมผัสตามแผนดังที่โยงไว้ให้ดู จึงเห็นได้ว่า บังคับสัมผัสเหมือนอินทวิเชียรฉันท์ บางแห่งก็อาจใช้สัมผัสอักษรได้ เช่น ในบทแรกของตัวอย่าง

จะกล่าวถึงกระหาชาย ประชาชาวชะอำชำ

คำว่า ชาว ใช้สัมผัสอักษร ช แทนสัมผัสสระ เช่นนี้ไม่ถือว่า ผิด เพราะมุ่งเอาเนื้อความเป็นสำคัญ

ง. **ครูลหุ** มีการเรียงครูลหุ ตามที่เขียนไว้ในแผน ถ้าจะ ดูเฉพาะ ลหุ ก็จะเห็นได้ว่าอยู่ที่คำที่ ๑ และคำที่ ๔ ทุกวรรค

ภาพย

ภาพยเป็นร้อยกรองประเภทหนึ่งที่แต่งได้ง่าย และมีความไพเราะ ไม่แพ้ร้อยกรองประเภทอื่นๆ ภาพยที่นิยมแต่งกันแพร่หลายมี ๓ ชนิด คือ ภาพยยานี ๑๑ ภาพยฉับ ๑๖ และภาพยสุรางคนางค์ ๒๘

กาพย์มีลักษณะบังคับ ๔ อย่าง ได้แก่ คณะ พยางค์ สัมผัส และเสียงวรรณยุกต์ บางครั้งมีการนำกาพย์ไปแต่งประสมกับร้อยกรองประเภทอื่นๆ เช่น กาพย์ห่อโคลง และในคำฉันท์ บางเรื่องก็ใช้กาพย์ไปประสมด้วย เช่น กาพย์ฉบับ ใน สามัคคีเภทคำฉันท์

กาพย์ยานี ๑๑

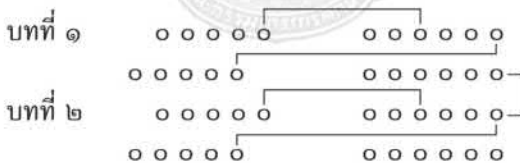
ลักษณะบังคับ

ก. คณะ คณะของกาพย์ยานี ๑๑ มีดังนี้

กาพย์ยานีบทหนึ่งมี ๒ บาท บาทที่ ๑ เรียกว่า บาทเอก บาทที่ ๒ เรียกว่า บาทโท แต่ละบาทมี ๒ วรรค คือ วรรคแรกและวรรคหลัง

ข. พยางค์ พยางค์หรือคำ ในวรรคแรกมี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ เป็นเช่นนี้ทั้งบาทเอกและบาทโท ฉะนั้นจึงนับจำนวนคำได้บาทละ ๑๑ คำ เลข ๑๑ ซึ่งเขียนไว้หลังชื่อกาพย์ยานีนั้นเพื่อบอกจำนวนคำ

แผนของกาพย์ยานี ๑ บท ดังนี้

ตัวอย่าง กาพย์ยานี ๑๑

กาพย์เห่เรือ

บาทที่ ๑	คำนึงถึงเดือนหก	ทั่วทวยกตามโคมเคย
	งามสุดนุชพีเอย	ได้เห็นกันวันบูชา
บาทที่ ๒	เดือนแปดวันเพ็ญเจ้า	ย่อมไปเข้าพระพรรษา
	รับศีลอย่างสีกา	ด้วยเจตนาจางใน

เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร

ค. **สัมผัส** สัมผัสบังคับมี ๓ แห่ง ดังที่โยงเส้นไว้ให้ดู ในบทที่ ๑ คือ หก-ยก เคย-เคย ชา-ชา (เป็นสัมผัสระหว่างบทที่ ๑ กับบทที่ ๒ ด้วย) บทที่ ๒ คือ เจ้า-เข้า ชา-กา

ง. **เสียงวรรณยุกต์** มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้เสียงวรรณยุกต์ ในกาพย์ยานีอยู่บางประการ คือ คำสุดท้ายของวรรคหลังของบาทโท ใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญและจัตวาเป็นส่วนใหญ่ ที่ใช้คำตายเสียงตรีหรือเอก ก็มีบ้าง แต่ไม่ค่อยพบมากนัก

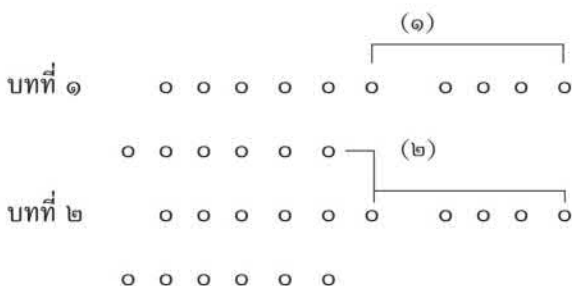
กาพย์ฉกั ๑๖

ลักษณะบังคับ

ก. **คณะ** คณะของกาพย์ฉกั ๑๖ มีดังนี้
กาพย์ฉกับทหนึ่งมีเพียง ๑ บาท แต่มี ๓ วรรค คือ วรรคต้น วรรคกลาง และวรรคท้าย

ข. **พยางค์** พยางค์หรือคำ ในวรรคต้นมี ๖ คำ วรรคกลาง มี ๔ คำ วรรคท้ายมี ๖ คำ รวมทั้งบทมี ๑๖ คำ จึงเขียนเลข ๑๖ ไว้หลังชื่อกาพย์ฉกั

ค. **สัมผัส** โปรดดูพยางค์และสัมผัสจากแผนของกาพย์ฉกั ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง ภาพยัฉบั้ง ๑๖

บทที่ ๑ วันเดียวทำประโยชน์ยังดี กว่าอยู่ร้อยปี

มิเป็นประโยชน์แก่ใคร

บทที่ ๒ คนเก่งการทำงานชาญชัย มีเกียรติเชื่อถือได้

มีวัยเจริญอยู่ฟูศรี

บทที่ ๓ ชีพเชิดเลิศเห็นเช่นนี้ แสงการงานดี

มีประโยชน์แก่โลกใบนี้

ครูเทพ

ข้อสังเกต

๑. **สัมผัสนอก** ภาพยนตร์นี้มีสัมผัสนอกเพียง ๒ แห่ง ดังที่
โยนเส้นไว้ให้ดูและมีเลข (๑) และ (๒) กำกับ

๒. **สัมผัสใน** ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ มีพร้อมทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสอักษร ได้แก่ **แก่ง-การ การ-งาน ชาญ-ชัย อยู่-ฟู** ในบทที่ ๒ และ **ชีพ-เชิด เชิด-เลิศ เห็น-เช่น** ในบทที่ ๓

๓. คำสุดท้ายของวรรคท้ายของแต่ละบท นิยมใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญและจัตวา บทที่ลงท้ายด้วยวรรณยุกต์อื่นก็มีบ้าง แต่ไม่ค่อยพบบ่อยนัก

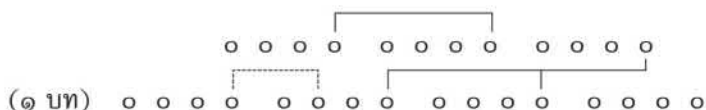
ภาพย์สร้างคนางค์ ๒๘

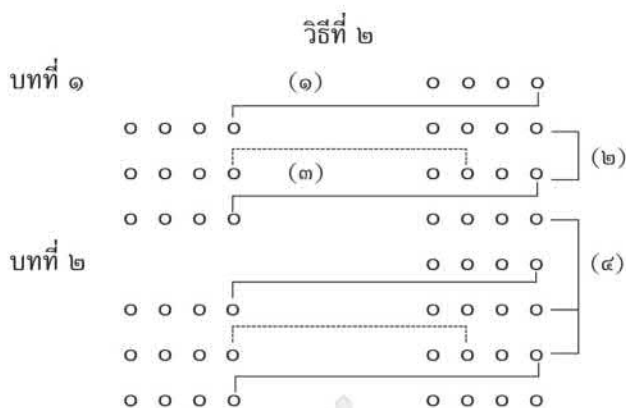
ลักษณะบังคับ

ก. **คณะ** คณะของกาพย์สุรางคนางค์มีดังนี้

บทหนึ่งมี ๗ วรรค เรียงได้ ๒ วิธีตามแผนดังนี้

วิธีที่ ๑

ข. พยางค์ จำนวนคำในวรรค มีวรรคละ ๔ คำ ๗ วรรค รวมเป็น ๒๘ คำ จึงเขียนเลข ๒๘ ไว้หลัง ชื่อกาพย์สุรางคนางค์

ค. สัมผัส

- ๑) มีสัมผัสบังคับ ดังแสดงในแผนที่หมายเลข (๑) (๒) (๓) (๔)
- ๒) เฉพาะหมายเลข (๔) เป็นสัมผัสระหว่างบท ซึ่งสำคัญมากต้องไม่ลืมเป็นอันขาด จะแต่งสักกี่บทก็ตาม ต้องมีสัมผัสแบบนี้เสมอไป
- ๓) สัมผัสในยืดหยุ่นได้ บางทีก็เป็นสัมผัสสระ บางทีก็เป็นสัมผัสอักษร บางทีก็ไม่มีสัมผัสในเลย มุ่งเอาคำที่มีความหมายเป็นใหญ่

ตัวอย่าง กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

บทที่ ๑	เจ้าวรรคจักวาง	สุรางคนางค์
	สัมผัสมีหลัก	ให้เห็นวิธี
	ยี่สิบแปดมี	คำวรรคละสี่
		ครบบทจดจำ
บทที่ ๒	แต่งเป็นตัวอย่าง	สุรางคนางค์
	คตินึกตรึกตรา	เหมาะสมคมขำ
	สอດเสียงสูงต่ำ	เลือกหาถ้อยคำ
		ฟังเพราะเสนาะแล

ข้อสังเกต

๑. สัมผัสนอก หรือสัมผัสบังคับมี ๔ แห่ง ดังที่โยงเส้นไว้ให้ดูมีเลข (๑) (๒) (๓) (๔) กำกับในแผน

๒. ในวรรคที่ ๒ ของบทที่ ๑ มีสัมผัสอักษร จ ว ๒ คู่ สลับกัน และมีสัมผัสสระ คือ วรรค และ จัก ด้วย อย่างนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าทำให้ไพเราะขึ้น

๓. ในวรรคที่ ๔ และวรรคที่ ๕ ของบทที่ ๑ คำหลัก กับ วรรค สัมผัสกัน ตำแหน่งนี้ยอมรับกันว่าทำให้ไพเราะขึ้น แต่ไม่ใช่สัมผัสบังคับ

๔. ในวรรคที่ ๓ และวรรคที่ ๔ ของบทที่ ๒ สม คม ขำ และ นึก ตรึก ตรา ได้ทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสอักษร ในวรรคที่ ๖ สัมผัสอักษร ส คือ สอด เสียง สูง

กลอน

ในกระบวนร้อยกรองด้วยกัน กลอนนับว่าเป็นที่นิยมแต่งและอ่านกันแพร่หลายมากกว่าร้อยกรองประเภทอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะท่านกวีเอกสุนทรภู่ได้กรุยทางไว้ ทำให้กลอนเป็นที่นิยมชมชอบในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางก็เป็นได้

ร้อยกรองประเภทนี้มีหลักอยู่ที่กลอนสุภาพ ฉะนั้นจึงควรเริ่มต้นด้วยการศึกษากลอนสุภาพก่อน แล้วจึงจะไปถึงกลอนชนิดย่อยๆ ที่เรียกตามลักษณะของเรื่อง ได้แก่ กลอนนิราศ กลอนเสภา นิทานคำกลอน กลอนดอกสร้อย กลอนสักวา กลอนบทละคร กลอนกลบท กลอนเพลงยาว และกลอนเพลงต่างๆ ซึ่งในที่นี้ขออธิบายเพียงกลอนนิราศ กลอนดอกสร้อย และกลอนสักวาเป็นตัวอย่าง

ลักษณะบังคับของกลอนมี ๗ ประการ คือ คณะ พยางค์ สัมผัส เสียงวรรณยุกต์ คำนำ (รวมคำลงท้าย) และคำสร้อย (เฉพาะเพลงบางเพลง)

กลอนสุภาพ

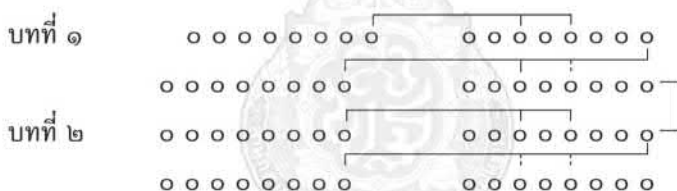
ลักษณะบังคับ

ก. **คณะ** กลอนสุภาพบทหนึ่งมี ๒ บาท บาทที่ ๑ เรียกว่า บาทเอก มี ๒ วรรค คือ วรรคสดับ และวรรครับ บาทที่ ๒ เรียกว่า บาทโท มี ๒ วรรค คือ วรรครองและวรรคส่ง

ข. **พยางค์** ในกลอนวรรคหนึ่งๆ จะบรรจุคำได้ตั้งแต่ ๖ ถึง ๙ คำ กลอนแปดมีวรรคละ ๘ คำ รวม ๔ วรรค เป็น ๓๒ คำ ถ้าเป็นกลอนหกก็มีวรรคละ ๖ คำ รวม ๔ วรรค เป็น ๒๔ คำ

ค. **สัมผัส** ดูได้จากแผนดังนี้

แผนของกลอนสุภาพ

ง. **เสียงวรรณยุกต์** มีข้อบังคับการใช้เสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

- ๑) คำสุดท้ายวรรคสดับ ใช้ได้ทุกเสียงแต่ไม่นิยมเสียงสามัญ
- ๒) คำสุดท้ายวรรคสดับ ใช้เสียงเอก โท หรือจัตวา
- ๓) คำสุดท้ายวรรครองและวรรคส่ง ใช้เสียงสามัญหรือตรี

ตัวอย่าง กลอนสุภาพ

คีรีรอบขอบเขื่อนดูเหมือนเมฆ	แลวิเวกวาดห้วยยังขวัญหาย
เห็นทะเลเคหาหน้าหาดทราย	ดูเรียงรายเรียงเรียงเตี้ยติดดิน
ได้ชมเพลินเมืลมุงดูทุ่งกว้าง	มีแถวทางเดือนหน้าชลสินธุ์
ฝูงวิหคนกกาเที่ยวหากิน	บ้างโฉบบินว้าว่อนบ้างร่อนเรียง

นิราศเมืองเพชร ของ สุนทรภู่

กลอนหก

กลอนหกจัดเป็นกลอนสุภาพเหมือนกัน แต่เนื่องจากจำนวนคำลดลงเหลือเพียงวรรคละ ๖ คำ จึงเรียกว่า กลอนหก ลักษณะบังคับของกลอนหก นอกจากจำนวนคำลดลงแล้ว อย่างอื่นๆ ก็เหมือนกลอนแปดทุกประการ

ตัวอย่าง กลอนหก

อันว่าน้ำใสใจจริง	ยอดยิ่งคุณค่าหาไหน
พูดทำทุกสิ่งจริงใจ	ย่อมคบกันได้ยั่งยืน
ปากใจไม่ตรงคงเส้น	รู้เช่นเห็นเชิงเหลืงลิ้น
ฝากพิชเจ็บจริงยิ่งป็น	ใครซ้นหลงคำข้าทรวง

ข้อสังเกต

๑. ในการแต่งกลอน ถ้าเรามัวเพ่งเล็งแต่ลักษณะบังคับของกลอนเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจในเรื่องความคิด เราจะได้แต่เพียง “รูปกาย” ภายนอกของกลอนเท่านั้น ไม่ได้ “หัวใจ” ของกลอนด้วย ฉะนั้นเราจึงสนใจทั้งความคิดและวิธีแต่ง จึงจะได้กลอนที่น่าสนใจและมีคุณค่าเราจะต้องฝึกคิดในเรื่องต่างๆ ให้ได้รวดเร็ว และความคิดนั้นจะต้องแจ่มแจ้งแก่ใจเราก่อน เราจึงจะเขียนออกมาเป็นกลอนได้

๒. นอกจากความคิดแล้ว ความรู้สึกและอารมณ์ก็เป็นเรื่องสำคัญมาก เวลาอ่านกลอนเราจะพบว่ากลอนบางบทอ่านแล้วรู้สึกเฉยๆ แต่บางบทจะกระทบใจเราอย่างแรง ชวนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดบางอย่าง และมีอารมณ์คล้อยตามไปด้วย หากเรารู้สึกเช่นนี้ก็นับได้ว่า “กลอนนี้มีพลัง” สามารถส่งกระแสความคิด ความรู้สึก ผ่านตัวอักษรไปยังผู้อ่านได้

กลอนนิราศ

ตัวอย่าง กลอนนิราศ

ท้องฟ้าคล้าน้ำค้างลงพร่างพราย	ไอร้อนรอนอ่อนแสงพระสุริยฉาย
	พระพายชายขึ้นเขยร่ำเพยพาน

อนาถนาคราวอาสาเสด็จ
ลงนาวาหน้าวัดนมัสการ

ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นหวาน
อธิษฐานถึงคุณกรุณา
นิราศเมืองเพชร ของ สุนทรภู่

ข้อสังเกต

กลอนนิราศชิ้นต้นที่วรรณศรีฯ ฉะนั้นบทแรกของกลอนนิราศจึงมี
คณะเพียง ๓ วรรคเท่านั้น คือ บาทเอกมีวรรคเดียว บาทโทมี ๒ วรรค
รวมเป็น ๓ วรรค กลอนนิราศนี้จะเขียนยาวสักกี่บทก็ได้ แต่ตอนจบต้อง
ลงท้ายด้วย *เอ๋ย* ส่วนมากมักเขียนกันยาว ๆ

กลอนดอกสร้อย

ดอกสร้อยเป็นกลอนเพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของภาคกลาง
ลอยเรือเล่นกันในฤดูน้ำหลาก มีลักษณะบังคับที่เพิ่มไปจากกลอนสุภาพ
คือ วรรคแรกของบาทเอกมีสี่คำ คำที่สองต้องเป็น *เอ๋ย* บางท่านใช้ *เออ*
คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำคำเดียวกัน คำที่ ๔ เป็นคำอื่นที่มีความหมายรับกัน
และลงท้ายด้วย *เอ๋ย*

คณะของกลอนดอกสร้อยมีดังนี้

บทหนึ่งมักมีตั้งแต่ ๔ คำร้อง ถึง ๘ คำร้อง และคำร้องหนึ่ง
ก็คือบาทหนึ่ง (ซึ่งมี ๒ วรรค) วรรคหนึ่งมี ๖ คำ ถึง ๘ คำ

กลอนดอกสร้อยโบราณ มักแต่งร้องแก่กันในระหว่างชายหญิง
เรียกกันว่า บทชายบทหญิง หรือจะแต่งเป็นเรื่องอื่นก็ได้

ตัวอย่าง กลอนดอกสร้อย

แก่นสาร

แก่นเอ๋ยแก่นสาร	สัตว์วายปรานแล้วทิ้งสิ่งใดเหลือ
งาเขาเขี้ยวกระดูกหนังอีกทั้งเนื้อ	ใช้จุนเจือมวลมนุษย์สุดค้ำมัน
มนุษย์เล่าตายแล้วไม่แคล้วศพ	ใครพานพบรังเกียจเฝ้าเดียวฉันท
เหลือแก่นสารอยู่ที่ต่อนันต์	ใครบากบันฝักชื่อโลกลือเอ๋ย

ฐ. นาครทรรพ

กลอนสักวา

บทสักาวามีลักษณะบังคับที่เพิ่มไปจากกลอนสุภาพคือ วรรคแรกของบาทเอกต้องขึ้นต้นด้วยคำ สักวา แล้วมีคำอื่นๆ ตามหลังให้ครบ ๗-๘ คำ มีเนื้อความตามหัวข้อที่ต้องการจะแต่ง เช่น แต่งเกี่ยวกับวันครู ก็ขึ้นต้นว่า “สักวาวันครูขึ้นชูจิต” แต่งเกี่ยวกับเมืองไทยในปัจจุบันก็ขึ้นต้นว่า “สักวาเมืองไทยสมัยนี้”

คณะของกลอนสักาวามี ๔ คำร้องเช่นเดียวกับกลอนดอกสร้อย ๒ วรรคเป็น ๑ คำร้อง แต่ละวรรคมีตั้งแต่ ๖ ถึง ๘ คำ วรรคสุดท้ายของสักวาต้องลงท้ายว่า เอย

กลอนสักาวานี้ เป็นกลอนเพลงพื้นเมืองชนิดหนึ่งของภาคกลาง เช่นเดียวกับกลอนดอกสร้อย ใช้ร้องแก้กันระหว่างชายหญิงอย่างกลอนดอกสร้อยก็ได้ หรือจะสมมุติเป็นตัวละครในวรรณคดีบางเรื่อง เล่นกันเป็นวงๆ ก็ได้ ใช้บทร้องตามทำนองเพลงไทย ๒ ชั้น เช่น พระทอง มีเครื่องจิ้งหะประกอบเรื่อง

ตัวอย่าง กลอนสักวา

สักวาหวานอื่นมีหมื่นแสน	ไม่เหมือนแมนพจมานที่หวานหอม
กลืนประเทียบเปรียบดวงพวงพะยอม	อาจจะน้อมจิตโน้มด้วยโลมลม
แมนล่อลามหยามหยาบไม่ปลาบปลื้ม	ดังดุดตี๋มบระเพ็ดต้องเข็ดขม
ผู้ใดไพร่ไม่ประกอบชอบอารมณ์	ใครฟังลมเหม็นหน้าระอาเอย

ร่าย

ร่ายเป็นร้อยกรองประเภทที่มีความเก่าแก่พอๆ กับโคลง จำแนกเป็น ๔ ชนิด ได้แก่ ร่ายโบราณ ร่ายสุภาพ ร่ายตัน และร่ายยาว ในที่นี้ขอเสนอเพียง ๒ ชนิด คือ ร่ายยาวและร่ายสุภาพ

ร่ายมีลักษณะบังคับ ๕ อย่าง คือ คณะ พยางค์ สัมผัส คำเอก คำโท และคำสร้อย

ร่ายสุภาพ

ร่ายสุภาพเป็นที่นิยมแต่งกันแพร่หลายตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน มักมีการนำร่ายสุภาพไปแต่งเป็นส่วนหนึ่งของลิลิต เช่น ใน ลิลิตพระลอ ลิลิตตะเลงพ่าย

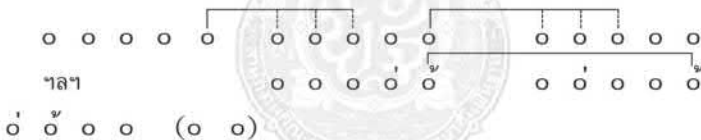
ตัวอย่าง ร่ายสุภาพ

ศรีสวัสดิ์ดิเดชะ ชนระชาอรินทร์ ยินพระยศเกริกเกรียง เพียงพก
แผ่นฟากฟ้า หล้าลุ่มเลื่องชัยเชวง เกรงพระเกียรติระย้อย ฝ่อใจห้าวบมิหาญ
ลาญใจเกล้าบมิกล้า บคำอาตม้อกรงค์ บคงอาตม้อกฤทธิ ท้าวท้าวทิศ
ทั่วเทศ ทั่วทุกเขตทุกด้าว น้าวมกุฎมานบ น้าวพิภพมานอบ.....เถลิง
พระเกียรติฟูงฟ้า ลือตรลบแหล่งหล้า โลกถ้วนสุดดี

ลิลิตตะเลงพ่าย

ลักษณะบังคับ

ก. แผน

ข. **คณะและพยางค์** บทหนึ่งๆ มีตั้งแต่ ๕ วรรคขึ้นไป แต่ละวรรคมีคำ ๕ คำ จะแต่งกี่วรรคก็ได้ แต่ตอนจบต้องจบด้วยโคลงสองสุภาพ

ค. **สัมผัส** มีสัมผัสส่งท้ายวรรค และมีสัมผัสรับเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน ตรงคำที่ ๑, ๒, ๓ คำใดคำหนึ่งจนถึงตอนท้าย พอจะจบก็ส่งสัมผัสไปยังบาทต้นของโคลงสองสุภาพ ต่อจากนั้นก็บังคับสัมผัสตามแบบของโคลงสอง จึงถือว่าจบร่ายแต่ละบท ส่วนสัมผัสในนั้นไม่บังคับมีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร

ง. **คำเอกคำโท** มีบังคับคำเอกคำโทเฉพาะที่โคลงสองสุภาพตอนท้ายบทเท่านั้น

จ. **คำสร้อย** ร่ายสุภาพแต่ละบท มีคำสร้อยได้เพียง ๒ คำ คือสองคำสุดท้ายของบทต่อจากคำสุดท้ายของโคลงสองสุภาพ

รายชื่อและที่อยู่ผู้ประพันธ์

นางสาวกมลามาศ นวะชิระ

๕๐/๔๙๔ ซอยบุญส่งโสพิศ ถนนนวมินทร์ คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม 'ม'
กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐
โทรศัพท์ ๗๓๔๖๒๘๘

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

๒/๗ ถนนรามอินทรา ๑๔ (มัยลาภ) เขตบางเขน กรุงเทพฯ
๑๐๒๓๐
โทรศัพท์ ๕๐๙๖๔๑๑ , ๕๐๙๖๔๑๓

นางคัมภีรดา เชื้อหอม

โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย ถนนพหลโยธิน เขตสายไหม
กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
๑๐ หมู่ ๖ ซอยร้อยกรอง ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์
เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์ ๕๕๒๘๒๕๖

นางจงจิต นิมมานรเทพ

๕๙/๔๒ อาคารพิบูลวัฒนา ถนนพระราม ๖ แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๒๗๙๒๖๒๑

นายชมพร จือเหลียง

๑๐๐/๑๐๘๖ หมู่บ้านสวีสโสมปาร์ค ตำบลบางบัวทอง อำเภอ
บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐
โทรศัพท์ ๙๒๕๙๑๐๙

นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ (ศาสตราจารย์)

๔๔ ถนนพหลโยธิน ซอย ๙ (สีฟ้า) สามเสนใน พญาไท
กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๒๗๙๖๖๕๗

นางสาวดวงใจ วัชรปรีชา

๑๘๐ ถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอย ๔๒ (ศรีประชา) เขตบางพลัด
กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๔๓๓๗๙๑๐

นายทวีสิทธิ์ ประคองศิลป์

๔๕/๒ ซอยศิริรัฐยา ๒ ถนนศิริรัฐยา ตำบลธงชัย อำเภอเมืองฯ
จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐
โทรศัพท์ (๐๓๒) ๔๒๔๕๕๐

นางนันทวรรณ บุญวงษ์

โรงเรียนศรีเทพประชาสรรค์ ตำบลสระกรวด อำเภอศรีเทพ
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๗๐
๔๙ หมู่ ๑๒ ตำบลสระกรวด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
๖๗๑๗๐
โทรศัพท์ (๐๕๖) ๗๙๙๕๕๔

นางนภลัย (ฤกษ์ชนะ) สุวรรณธาดา (รองศาสตราจารย์)

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอ
ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐
๒๙/๔๐๒ ซอย ๑๑ เมืองทองธานี (โครงการ ๒) ถนน
แจ้งวัฒนะ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทรศัพท์ ๕๐๓๒๕๖๗ , ๕๐๓๔๑๙๗

นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด มหาชน สาขา
สะพานผ่านฟ้า ถนนราชดำเนิน กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
ตู้ ปณ. ๔๙ ปท.กาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๒๘๒๒๓๙๖ , (๐๓๔) ๖๒๔๙๑๘

นางเนาวรัตน์ พลเดช

๒๘ หมู่ ๘ ซอยเพชรเกษม ๗๗ เขตหนองแขม กรุงเทพฯ
๑๐๑๖๐
โทรศัพท์ ๔๒๑๑๑๑๙

นายบันลือ จินดาศรี

โรงเรียนอัสสัมชัญ ๒๖ ถนนเจริญกรุง ๔๐ เขตบางรัก กรุงเทพฯ
๑๐๕๐๐
โทรศัพท์ ๖๓๐๗๑๑๑-๒๕ ต่อ ๑๔๔
๙๘ หมู่ ๑ ตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
๓๒๑๘๐

นางสาวบุญสมหญิง พลเมืองดี

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ
ซอยสวนพลู กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
๑๑๐ หมู่ ๙ ตำบลบึงกุ่ม' อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๒๐
โทรศัพท์ (๐๑) ๙๘๘๕๓๙๙

นางบุปผา พงษ์ไพบูลย์

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกำแพง
อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๑๐
๗/๑ ตำบลท่าล้อ อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๑๐
โทรศัพท์ (๐๓๔) ๖๒๒๔๒๖

นายประพนธ์ เรืองณรงค์

๓๔๙ ซอยอัมมณี ถนนสุขุมวิท ๑๘ หมู่ ๑๒ พุทธมณฑล
สาย ๓ ถนนปิ่นเกล้า แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตนครไชยศรี
ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๔๔๑๓๖๖๖

นายประยอม ชองทอง

๑๖๐/๑๕ หมู่บ้านปัญญา ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง
เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
โทรศัพท์ ๓๑๔๕๓๕๓

นายประสิทธิ์ บุญวาศ

๔๙ หมู่ ๑๒ ตำบลสระกรวด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
๖๗๑๗๐
โทรศัพท์ (๐๕๖) ๗๙๙๕๙๔, (๐๑) ๔๔๘๐๙๗๖

นายประสิทธิ์ โรหิตเสถียร

๑๒๔/๘๓ /๑ ซอยรัตนนิเบศร ๘ ถนนรัตนนิเบศร ตำบล
บางกระสอ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๕๘๐๓๘๖๕

นางปราณี บุญชุม

๔๐/๑๙ ซอยลาดพร้าว ๒๓ ถนนลาดพร้าว เขตวังทองหลาง
กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์ ๕๑๔๑๗๕๙, ๕๓๐๒๙๔๙

นายปรีชา ช่อปทุมมา

๘๙/๑๒ หมู่ ๔ ตำบลโสนลอย อำเภอบางบัวทอง จังหวัด
นนทบุรี ๑๑๑๑๐
โทรศัพท์ ๕๗๑๑๖๒๘

นางพจมาน พงษ์ไพบูลย์

สำนักงานนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กองวิชาการ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ถนนราช-
ดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๒๘๐๕๕๖๒

นายภาสกรณ วิเวการณ

กองบริการเครื่องจักรกล กรมอาชีวศึกษา ถนนรามอินทรา
แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
๔๓๓ ซอยธนาคารอาคารสงเคราะห์ ๑ ถนนงามวงศ์วาน
ตำบลบางเขน อำเภอเมืองฯ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๕๘๘๑๕๕๒

นายมังกร แห่งต่าย

๕๕๕ หมู่ ๑ ถนนราษฎร์บูรณะ ๒๖ แขวงราษฎร์บูรณะ
เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐
โทรศัพท์ ๘๗๓๐๘๙๔, ๘๗๑๓๐๓๐

นายมะเนาะ ยูเด็น

๑๘๑/๖๗ ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลลุมสะมิแล อำเภอเมืองฯ
จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐
โทรศัพท์ (๐๗๓) ๓๓๒๗๕๕

นางรัชณี ศรีไพรวรรณ

๑๙๓/๓ ซอยกรุงเทพฯ-นนทบุรี ๒๓ ถนนกรุงเทพฯ-นนทบุรี
เขตบางซื่อ ๑๐๘๐๐
โทรศัพท์ ๕๘๕๒๙๔๓

นางรัตนทิพย์ (พึงชาย) วิเวกวรรณ

บริษัท ประชาช่าง จำกัด ๓๐/๒ ซอยนภาศัพท์ แยก ๑
คลองตัน กรุงเทพฯ
๑๓๕/๙-๑๔ หมู่ ๑๐ ซอยเดชเจริญ ๑ คูคต อำเภอลำลูกกา
จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๓๐
โทรศัพท์ ๕๒๓๖๐๑๑

นางเรืองอุไร กุศลาศัย (ศาสตราจารย์)

๕๙๙ ถนนพราณนก เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๔๑๑๐๖๒๐

นางวรรณ จือเหลียง

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมืองฯ จังหวัดปทุมธานี
๑๒๐๐๐
๑๐๐/๑๐๘๖ หมู่บ้านสวีสโสมปาร์ค ถนนบางกรวย-ไทรน้อย
ตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐
โทรศัพท์ ๙๒๕๙๑๐๙

นายวัฒน์ บุญจับ

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
๑๒๑ ถนนเพชรเกษม ซอย ๙ แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทรศัพท์ ๔๖๗๐๕๗๔, ๔๕๘๒๑๔๗

นางวันเนาว์ ยูเด็น

๑๔๑/๖๗ ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสมิแล อำเภอเมืองฯ
จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐
โทรศัพท์ (๐๗๓) ๓๓๒๗๕๕

นางสาววาสนา บุญสม

๓๓๓ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ถนนพหลโยธิน อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๐๐
๑๐๐/๑๒๑ หมู่ ๗ หมู่บ้านถาวรวิลล่า ถนนพหลโยธิน
แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์ ๕๕๑๑๑๒๖

นายวินัย ภูระหงษ์

๔๗/๘ ซอย ๑๕ ถนนลาดพร้าว แขวงลาดยาว เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๕๑๑๒๕๔๓

นายวินัย รอดจ่าย

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ถนน
ราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๒๘๑๖๑๘๕ ต่อ ๘๐๙

นางสาววิภา สมโภชพุดพิกุล

โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม ถนนจรัญสนิทวงศ์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
๙๖๔/๑๕ ซอยหมอแดง ถนนพรานนก แขวงบ้านช่างหล่อ
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๔๑๑๓๒๔๔

นายวิชณุ พุ่มสว่าง

๗๓/๔ หมู่ ๑ ซอยคานเรือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
๑๑๑๒๐
โทรศัพท์ (๐๑) ๔๒๘๒๕๓๙

นายศิวกานท์ ปทุมสูติ

สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาญจนบุรี
๗๑๑๙๐
ทุ่งสักหนองไผ่แดง ๓๕ หมู่ ๑๓ ตำบลจระเข้สามพัน อำเภอ
อุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ๙๑๑๗๐
โทรศัพท์ (๐๑) ๙๙๕๖๐๑๖

นายศุภกิจ นิมมานรเทพ

๕๙/๔๒ อาคารพิบูลวัฒนา ถนนพระราม ๖ แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทรศัพท์ ๒๗๙๖๖๒๑

นายสมชาย ศิริรัตนสิทธิ์

โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ แขวงคลองเตย เขตวัฒนา กรุงเทพฯ
๑๐๑๑๐
๗๑๘ ริมคลองบางกอกน้อย แขวงอรุณอมรินทร์ เขต
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๔๓๔๗๓๒๓

นายสมบัติ ตั้งก่อเกียรติ

๙๙/๑๑๔ หมู่ ๑๑ หมู่บ้านแหลมทองนิเวศน์ ซอยเสนานิคม ๑
ถนนพหลโยธิน เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐
โทรศัพท์ ๕๗๐๒๗๔๐

นางสมประสงค์ ปิ่นจินดา

๓/๐๖๐ เมืองทอง ๑ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ
๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๕๗๓๔๙๙๓

นางสายพร (ปัทมเรขา) แจ่มขำ

๑๙๒๓ หมู่ ๓ เปรมฤทัย ซอยวัดด่านสำโรง ตำบลสำโรงเหนือ
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๗๕๙๓๓๘๕

นางสุจิต เพียรชอบ (ศาสตราจารย์ ดร.)

๑๘๗๕/๗๒๐ ซอยภาณุรังษี จรัญสนิทวงศ์ บางพลัด กรุงเทพฯ
๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๕๒๔๖๐๗๗

นายสุนทร แสงสุกใส

โรงเรียนบางปะหัน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๓๒๒๐
๑๑ หมู่ ๗ ตำบลพุทไธสง อำเภอบางปะหัน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๒๐
โทรศัพท์ (๐๓๕) ๗๑๓๒๕๕

นางสุมามาลย์ พงษ์ไพบูลย์

สถาบันราชภัฏพระนคร ถนนแจ้งวัฒนะ เขตบางเขน กรุงเทพฯ
๑๐๒๒๐
๙๓/๒๒๔ หมู่บ้านปิ่นทอง ๓ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน
กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐
โทรศัพท์ ๕๒๒๒๑๑๒

นางอนงค์ นาคสวัสดิ์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ถนน
พหลโยธิน อำเภอเมืองฯ จังหวัดปทุมธานี ๑๒๐๐๐
๑๒๑๐ ซอย ๔๒ ถนนศรีบูรพา แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ
กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
โทรศัพท์ ๓๗๗๕๕๐๙

นางอนงค์ อินทร์ทรัพย์

๒๖ ซอย ๑ ถนนคลองตาเค็ด (ฝั่งตะวันตก) ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๘๐
โทรศัพท์ ๓๗๘๒๕๑๔

นายอนันต์ คู่มณี

บริษัทในเครือธุรกิจอนันต์ สำนักงานสวนแก้วแสน ถนน
เทพารักษ์ กม.๑๗.๕ ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ ๑๐๕๔๐
๑๕๙ หมู่ ๙ สวนแก้วแสน ซอย ๑๐ ถนนเทพารักษ์ ตำบล
บางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๕๔๐
โทรศัพท์ ๗๐๖๔๑๕๘-๙

นายเอนก แจ่มขำ

๑๙๒๓ หมู่ ๓ เปรมฤทัย ซอยวัดด่านสำโรง ตำบลสำโรงเหนือ
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๗๕๙๓๓๘๕

หม่อมราชวงศ์อรนัตร์ ชองทอง

๑๖๐/๑๕ หมู่บ้านปัญญา ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง
เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
โทรศัพท์ ๓๑๔๕๓๕๓

นายอร่าม อินทุ 'ม

องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักพัฒนา (ส่วนการเมือง) อำเภอ
บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐
๑๒๐/๘๑ หมู่บ้านบัวทอง ถนนกาญจนาภิเษก อำเภอ
บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐
โทรศัพท์ (๐๑) ๔๘๒๕๖๑๙ , ๕๙๔๕๔๗๙

นายอำพล สุวรรณธาดา

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ตำบล
หลักหก อำเภอเมืองฯ จังหวัดปทุมธานี ๑๒๐๐๐
๒๙/๔๐๒ ซอย ๑๑ เมืองทองธานี (โครงการ ๒) ถนน
แจ้งวัฒนะ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทรศัพท์ ๕๐๓๒๕๖๗, ๕๐๓๔๑๙๗

นางอำไพพรรณ (พิพัฒน์วัฒนารมย์) น้อยหนูจตุรัส

โรงเรียนปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐
๗๓/๑๑ หมู่ ๑ ซอยคานเรือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
๑๑๑๒๐
โทรศัพท์ ๕๘๓๖๐๒๗

นางสาวอาภาพร วรรณสุนธยา

๗๑/๙ หมู่ ๖ ซอยเสนาทิพ ถนนติวานนท์ ตำบลท่าทราย
อำเภอเมืองฯ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

นางอุบลัมภ์ (ทองแก้ว) จันทรสกุล

๗๐๕ ซอยสมบูรณ์สุข ถนนงามวงศ์วาน ๓๑ อำเภอเมืองฯ
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๕๘๘๓๘๓๙

พันเอก(พิเศษ)หญิงอุษณีย์ เกษมสันต์

แผนกธุรการ ส่วนผลิตรายการและข่าว ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก
ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
๑๔๓/๓๓๘ หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา ถนนบรมราชชนนี
แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๘๘๕๖๐๔๔-๕

คณะผู้จัดทำหนังสือ ราชธรรมนำชีวิต ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ (นายประพัฒน์พงศ์ เสนาสุทธิ)
เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (นายอาทร จันทวิล)
รองอธิบดีกรมวิชาการ (นางอารีรัตน์ วัฒนสิน)
รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายประสาธ สอ้านวงศ์)
รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
(นายบุญรัตน์ วงศ์ใหญ่)
รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
(นายเกียรติศักดิ์ อิชยานันท์)
ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมศึกษา (นายมนัส เหลียงชัยกุล)
นายกสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย
(พันเอก[พิเศษ]หญิง อุณีย์ เกษมสันต์)

ผู้ประพันธ์

ราชธรรมนำชีวิต : มิตรและศิษย์ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
กลวิธีร้อยกรอง : ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

บรรณาธิการที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์สุจริต เพียรชอบ
นายเอนก แจ่มขำ
นางสายพร แจ่มขำ
นายอำพล สุวรรณธาดา
รองศาสตราจารย์นภลัย สุวรรณธาดา
นางสุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์
ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม (นายบุญมาก ปุราสะเก)

บรรณาธิการ

นางปราณี ปราบริปู

นางอำไพพรรณ น้อยหนูจตุรัส

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวนวลจันทร์ รักหลวง

นางสาวจุ ามาศใหญ่คุ้ม

นางภารดี พรขจรกิจกุล

นางสาวธนพร สุวรรณภักดี

นายวิษณุ พุ่มส่วาง

นายณัฏฐนัย ประสานนาม

นางสาวจันทิมา เจริญรังสรรค์

ออกแบบปกและรูปเล่ม

นางปราณี ปราบริปู

นายอุทัย ไชยกลาง

นายพินิจ มนรัตน์

นายณพพร วัชรวรรณ

ภาพประกอบ

นายอิทธิพล รัชเวทย์

(เจ้าของภาพ คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ)

ถ่ายภาพปก

นายทวีพร ทองคำใบ

(ราชพฤกษ์ : ชื่อไม้ต้นชนิด *Cassia fistula* Linn. ในวงศ์ Leguminosae ดอกสีเหลือง ฝักสีดำเกลี้ยง ใช้ทำยาได้, คุณ หรือลมแล้ว ก็เรียก. ข้อมูล : พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ : ๗๐๐)

